

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Marek Balšánek

Zločiny proti lidskosti v praxi
Mezinárodního trestního soudu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. června 2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 6. 2014

.....

Děkuji mému vedoucímu diplomové práce prof. JUDr. Pavlu Šturmovi, DrSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Zločiny proti lidskosti a jejich pozice v systému mezinárodního práva.....	4
2. Historický exkurz.....	8
2.1 Zásady lidskosti a 1. světová válka.....	8
2.2 Zločiny proti lidskosti a 2. sv. válka.....	11
2.2.1 Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku.....	11
2.2.2 Zákon č. 10 Kontrolní rady pro Německo.....	13
2.2.3 Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ.....	15
2.2.4 Zločiny proti lidskosti a 2. světová válka - Shrnutí.....	16
2.3 Poválečný vývoj.....	17
2.3.1 Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii.....	18
2.3.2 Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu.....	24
2.3.3 Poválečný vývoj – závěr.....	27
3. Zločiny proti lidskosti v pojetí Mezinárodního trestního soudu.....	29
3.1 Objekt.....	33
3.2 Objektivní stránka.....	34
3.2.1 Absence klauzule „war nexus“.....	35
3.2.2 Rozsáhlý nebo systematický útok.....	36
3.2.3 Politická linie státu nebo organizace.....	37
3.2.4 Jednotlivá trestná jednání.....	38
3.3 Subjekt.....	55
3.4 Subjektivní stránka.....	56
4. Obžaloba proti Germainu Katangovi - přehled.....	57
4.1 Faktické okolnosti případu.....	57
4.2 Rozhodnutí soudu ve věci.....	58
Závěr.....	60
Seznam použitých zkratk.....	63
Seznam použité literatury a pramenů.....	64
Knižní literatura.....	64
Časopisecká literatura.....	65
Právní dokumenty.....	67
Judikatura.....	69
Příspěvky na webových stránkách.....	72
Ostatní zdroje.....	72
Resumé.....	73
Summary.....	75

Úvod

Tématem mé diplomové práce jsou zločiny proti lidskosti, pojem i mezi laickou veřejností poměrně dobře známý. Za hlavní důvod obeznámenosti veřejnosti s tímto pojmem považuji vliv médií. Právě z nich mohou i lidé bez větších znalostí práva získávat informace o tom, že takové zločiny byly v jisté části světa spáchány, popř. že byli dopadeni či odsouzeni jejich pachatelé. Samotný obsah pojmu, tedy co to zločiny proti lidskosti vlastně jsou, je však znám už mnohem méně. Co tedy vlastně znamená, že někdo spáchá zločin proti lidskosti? Případní zájemci mohou na tuto otázku získat alespoň částečnou odpověď v mé práci. A proč jen částečnou? Důvodem je především šíře materie, již pojem zločinů proti lidskosti obsahuje. Postihnout ji celou komplexně se všemi niancemi je ve stanoveném rozsahu diplomové práce nemožné. Rozhodl jsem se proto zaměřit se na to, jak ke zločinům proti lidskosti přistupuje Mezinárodní trestní soud.

Ve své práci se zaměřuji prakticky výlučně na otázky hmotněprávní. Tedy na zkoumání a analýzu skutkové podstaty zločinů. O procesních otázkách se také zmiňuji avšak pouze velmi okrajově. Cílem práce je zjistit zdali existence Mezinárodního trestního soudu znamená přínos z hlediska hmotněprávního zakotvení zločinů proti lidskosti. Je tedy skutková podstata zločinů formulována lépe v Římském statutu, nebo v jeho předchůdcích? Neznamená náhodou formulace skutkové podstaty v Římském statutu spíše krok zpět? A co aplikace a výklad ustanovení? Přistupuje ke zločinům proti lidskosti Mezinárodní trestní soud nějak zásadně odlišně než jeho předchůdci v podobě dočasných tribunálů? Inspiroval se Mezinárodní trestní soud nějakým způsobem praxí dočasných tribunálů nebo jde čistě svou vlastní cestou? Právě na tyto otázky by měl čtenář získat odpovědi v mojí práci.

Vzhledem k tomu, že na zločiny proti lidskosti je v této práci nahlíženo z mezinárodněprávního pohledu, považuji za nutné věnovat první kapitolu jejich zakotvení v systému mezinárodního práva. Čtenář se zde seznámí např. s pojmy jako je mezinárodní právo trestní, mezinárodní zločin, či zločin podle mezinárodního práva a zjistí jaký vztah mají zločiny proti lidskosti k těmto pojmům.

Druhá kapitola se zabývá historií. Na jejím začátku je pojednáno o vzniku konceptu zločinů proti lidskosti, jenž je datován dříve, než by mnozí čekali. Milníkem

pro zločiny proti lidskosti byla 2. sv. válka, respektive její konec. Právě tehdy totiž došlo k první aplikaci konceptu, právě tehdy došlo k prvním soudním procesům na mezinárodní úrovni, které do té doby neměly v historii obdoby. Z důvodu politické situace nastalé po konci 2. sv. války se na dlouho dobu vývoj konceptu zastavil. Komise OSN pro mezinárodní právo sice oficiálně pracovala na kodifikačním celku, jehož součástí měly být i zločiny proti lidskosti. Její snahy ovšem nebyly, opět z důvodu politické situace na mezinárodní scéně, příliš úspěšné. Zlom přišel až po konci Studené války. V tu dobu bylo mezinárodní společenství postihu zločinů proti lidskosti na mezinárodní úrovni nakloněno. Důsledkem toho bylo založení dvou mezinárodních soudních orgánů, tzv. tribunálů. Ty byly reakcí na krvavé konflikty v bývalé Jugoslávii a ve Rwandě. Jejich zakládací dokumenty a judikatura velkou měrou formovaly koncept zločinů proti lidskosti tak, jak ho známe dnes. Kapitola má v práci dvojí funkci. Čtenáře má seznámit s historickým vývojem a pomoci mu pochopit účel konceptu zločinů proti lidskosti. Dále slouží jako základna pro komparaci s úpravou zločinů v praxi Mezinárodního trestního soudu.

Těžištěm práce je třetí kapitola, která se zabývá zločiny proti lidskosti v pojetí Mezinárodního trestního soudu. Skutková podstata zločinů je zde podrobena analýze z trestněprávního pohledu. Je tedy postupně pojednáno o objektu, objektivní a subjektivní stránce zločinů a nakonec o jejich subjektu. Při zpracování kapitoly jsem použil jak primární (Římský statut, Znaky skutkových podstat) tak i sekundární prameny (judikatura ad hoc tribunálů a dosavadní judikatura Mezinárodního trestního soudu). Čtenáři je tak poskytnut ucelený pohled na to, jak ke konceptu zločinů proti lidskosti z hmotněprávního hlediska přistupuje Mezinárodní trestní soud.

Poslední kapitola obsahuje krátkou přehledovou studii případu Germaina Katangy. Zařadil jsem ji hlavně z důvodu aktuálnosti případu. Jedná se totiž o první případ, ve kterém byl před Mezinárodním trestním soudem vynesena odsuzující rozsudek za zločin proti lidskosti. V této kapitole se objevuje i krátká úvaha nad dodržením práva na spravedlivý proces v Katangově případě.

Při zpracování tématu jsem využíval především zahraniční literatury a dokumentů. Ze zahraničních autorů musím vyzdvihnout především práce profesora Bassiouniho a profesora Schabase, které pro mne byly velkou inspirací. Z prací domácích autorů mi jako zdroj cenných informací sloužily především publikace

profesora Šturmy. Většina použité literatury a dokumentů, ze kterých jsem čerpal, pochází z elektronických zdrojů. Při zkoumání problematiky a jejím následném zpracování jsem použil obecné vědecké metody, především analýzu, syntézu a dedukci. Z dalších metod je pak užitá metoda deskriptivní a komparativní.

1. Zločiny proti lidskosti a jejich pozice v systému mezinárodního práva

Pozice zločinů proti lidskosti v systému mezinárodního práva by se mohla zdát na první pohled jasná a zřetelná. Z onoho názvu vyplývá, že se jedná o „zločiny“, tedy o závažná porušení právních norem. Těmito porušeními se vždy v daném systému práva zabývá jeho trestní odvětví. V systému mezinárodního práva by se tedy jednalo o odvětví mezinárodního práva trestního a zločiny proti lidskosti by spolu s dalšími závažnými porušeními právních norem např. s válečnými zločiny spadaly do kategorie mezinárodních zločinů. Zařazení, které je výsledkem této jednoduché dedukce, je sice pohodlné a na první pohled i přesné, při bližším zkoumání ovšem zjistíme, že tomu tak zdaleka není. Atribut pohodlnosti tomuto zjednodušenému zařazení sice upřít nelze, s přesností už je to ovšem podstatně horší.

Problematický je už samotný pojem mezinárodní právo trestní, ačkoliv je tento velmi oblíbený a často užívaný, postrádá jakékoliv normativní zakotvení a jedná se toliko pouze o pojem teoretický.¹ Což by samo o sobě nemuselo být na škodu, kdyby ovšem nebyl používán různými autory v různých významech, které jsou si mnohdy obsahově dosti vzdálené.² Na tomto místě by se mohlo zdát logické pokračovat v jeho dalším rozboru, já však učiním pravý opak a tento pojem prozatím opustím. Podle principu od menšího k většímu, zaměřím svoji pozornost nejprve na pojem mezinárodní zločin.

Zde bohužel není situace o mnoho jasnější. Tak například známý zahraniční odborník M. Cherif Bassiouni píše o velkém množství různých pojmů (např. mezinárodní zločin, zločin podle mezinárodního práva) vyskytujících se v nauce, které mají sloužit pro označení jednání, jež je závažným porušením právních norem a u něhož je zájem na jeho kriminalizaci na mezinárodní úrovni.³ Tyto pojmy ovšem nejsou podle jeho názoru v nauce nijak blíže definovány a nedostatek shody znalců na jejich významu a obsahu je činí jen těžko upotřebitelnými.⁴ Bassiouni

¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. V Praze: Karolinum, 2002, s. 26. ISBN 8024603055.

² *Ibid.*, s 26-36.

³ BASSIOUNI, M. Cherif. *International criminal law*. 3rd ed. Leiden, The Netherlands: M. Nijhoff Publishers, c2008, s. 133. ISBN 97890041653043.

⁴ *Ibid.*

se proto použít vyzbrojen vlastní propracovanou systematikou do výzkumu mezinárodních úmluv (conventions).⁵ Výsledkem tohoto výzkumu je pojem mezinárodní zločin (international crime) definovaný velice zjednodušeně jako jednání které je schopné poškodit zájmy mezinárodního společenství.⁶ Mezinárodní zločin v tomto pojetí čítá celkem 28 skutkových podstat,⁷ které Bassiouni dále na základě závažnosti rozčlenil do 3 kategorií,⁸ kterými jsou:

1. činy porušující pravidla kogentní povahy⁹ (jus cogens crimes)
2. činy, které mohou být v budoucnu hodnoceny jako činy porušující pravidla kogentní povahy (potential jus cogens crimes)
3. činy méně závažné (others)

Do 1. kategorie nejzávažnějších zločinů jsou zařazeny např. mučení, válečné zločiny, zločin genocidia a také zločiny proti lidskosti. 2. kategorie se zabývá např. terorismem či obchodem s drogami. Poslední kategorie obsahuje, jak již bylo řečeno výše, činy s menší společenskou závažností např. poškozování podmořských kabelů nebo podplácení zahraničních úředních osob.

Domácí znalec mezinárodního práva P. Šturma shledává toto pojetí poněkud širokým a obecným¹⁰ a sám provádí vlastní vymezení, jehož výsledkem jsou 4 pojmy.¹¹

1. mezinárodními zločiny.
2. zločiny podle mezinárodního práva
3. mezinárodní právo trestní
4. trestní právo mezinárodní

Mezinárodními zločiny (international crimes) rozumí Šturma jednání států, kterými tyto státy porušují normy mezinárodního práva, což u nich vyvolává odpovědnost vůči všem členům mezinárodního společenství, tedy odpovědnostní vztah erga omnes.¹² Zločiny podle mezinárodního práva (crimes under international law) se poté rozumí zpravidla

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid., s. 134.

⁸ Ibid., s. 138-139.

⁹ Pro bližší informace k pravidlům kogentní povahy srovnej WHITMAN, Marjorie M. Jus Cogens in International Law, with a Projected List. *Georgia journal of international and comparative law* [online]. 1977, vol. 7, s. 609 - 627 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: databáze Heinonline

¹⁰ ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 10-11.

¹¹ Ibid., s. 36.

¹² Blíže k odpovědnosti státu za mezinárodní zločiny viz. JØRGENSEN, Nina H. B. The Responsibility of States for International Crimes. *The modern law review* [online]. 2001, vol. 64, issue 4, s. 650-655 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: databáze JSTOR

činy osob jednajících v úředním postavení, či se souhlasem státu, porušující pravidla jus cogens určená k ochraně míru a nejzákladnějších lidských práv. Za tyto činy pak vzniká oněm porušitelům individuální trestní odpovědnost přímo na základě mezinárodního práva.¹³ K jejich postihu je pak příslušný jakýkoliv stát (tzv. princip univerzální jurisdikce)¹⁴ nebo popřípadě Mezinárodní trestní soud (tzv. princip komplementarity).¹⁵ Do kategorie zločinů podle mezinárodního práva tedy spadají pouze ta nejzávažnější protiprávní jednání, jmenovitě zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, zločin agrese a zločin genocidia.

Na scénu se vrací i pojem mezinárodní právo trestní, který jsem si dovilil ve druhém odstavci opustit. Jako takový už ovšem neimplikuje zločiny proti lidskosti ani žádná další nejzávažnější protiprávní jednání, nevystupuje tedy v širokém smyslu (tak jak ho chápe např. Bassiouni¹⁶). Ve Šturmově pojetí je to systém mnohostranných mezinárodních smluv, které slouží k harmonizaci vnitrostátního práva smluvních stran a tím k usnadnění boje proti určitým druhům trestné činnosti (mezi které spadá např. obchod s drogami).¹⁷ Poslední pojem trestní právo mezinárodní obsahuje vnitrostátní normy trestního práva upravující především místní působnost trestního zákona. Rozdíl mezi ním a pojmem předchozím je především v původu norem.¹⁸

Jak vidno situace je o mnoho složitější, než se na začátku zdála. A to jsem si dovilil vybrat názory pouze dvou odborníků na danou problematiku.¹⁹ Vzhledem k tomu, že nemám v žádném případě ambice stanovit si vlastní systém pojmů, nezbývá mi nic jiného, než se přiklonit k jednomu ze dvou odprezentovaných názorů.

Bassiouniho systém je sice propracovaný a komplexní, ovšem mě osobně se na něm nepozdává kategorie „činy, které mohou být v budoucnu hodnoceny jako činy porušující pravidla kogentní povahy (potential ius cogens crimes).“ Tato kategorie se

¹³ CASSESE, Antonio. *International criminal law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2008, s. 33-35. ISBN 9780199203109.

¹⁴ Srovnej blíže MACEDO, Stephen a ROBINSON, Mary. *The Princeton principles on universal jurisdiction* [online]. Princeton, N.J: Program in Law and Public Affairs, Princeton University, 2001 [cit. 2014-03-02]. ISBN 0971185905. Dostupné z: http://lapa.princeton.edu/hosteddocs/unive_jur.pdf

¹⁵ K principu komplementarity viz. YANG, L. On the Principle of Complementarity in the Rome Statute of the International Criminal Court. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2005, vol. 4, issue 1, s. 121-132 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://chinesejil.oxfordjournals.org>

¹⁶ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 3, s. 37-39.

¹⁷ ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 37-38.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Další názory viz. EINARSEN, Terje. *The concept of universal crimes in international law* [online]. Oslo, 2012 [cit. 2014-03-03]. ISBN 978-829-3081-333. Dostupné z: <http://www.fichl.org>

mi zdá poněkud nejasná a jako taková vnáší do celé hierarchie založené na kritériu závažnosti prvek nejistoty. Šturmův pojem zločin podle mezinárodního práva (crime under international law), který je z jeho systému pro tuto práci nejrelevantnější, sice jak tvrdí Bassiouni není definován v nauce, ale zmiňují se o něm mezinárodní prameny.²⁰ Navíc jeho obsah (zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, zločin genocidia a zločin agrese) je i v souladu se současnou praxí.²¹ Bassiouniho kategorie nejzávažnějších činů (jus cogens crimes) oproti tomu obsahuje například apartheid, který je ovšem ve Statutu mezinárodního trestního soudu (dále jen Římský statut) podřazen pod zločiny proti lidskosti. Z těchto důvodů si proto dovolím přejmout Šturmovo vymezení a nadále pro účely této práce považovat zločiny proti lidskosti za zločiny podle mezinárodního práva.

²⁰ *Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nürnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal* [online]. 1950, [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.icrc.org> ; dále také *Úmluva o zabránění trestání zločinu genocidia*, [online]. 1948, [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.osn.cz>

²¹ Srovnej Římský statut Mezinárodního trestního soudu. In: *Sbírka mezinárodních smluv*. 2009, roč. 2009, č. 84, Částka 33.

2. Historický exkurz

Jean Graven kdysi prohlásil, že zločiny proti lidskosti jsou staré jako lidstvo samo.²² Dle mého názoru s tímto tvrzením nelze nesouhlasit. Lidská historie je plná násilí, válek a s nimi spojeného utrpení. Právní historie zločinů proti lidskosti je ovšem o poznání kratší. Za její počátek je často považován konec druhé světové války a ustanovení vojenských tribunálů. Kořeny tohoto konceptu sahají ovšem o trochu hlouběji.

2.1 Zásady lidskosti a 1. světová válka

Přesněji do roku 1899, kdy byla na mírové konferenci v nizozemském Haagu uzavřena Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní. Účelem úmluvy byla především kodifikace nepsaných obyčejových zásad vedení války. Pro vývoj konceptu zločinů proti lidskosti je důležitá hlavně její preambule. Ta totiž obsahovala tzv. Martensovu klauzuli, která byla později převzata i do revidovaného znění Úmluvy z roku 1907. Stojí v ní:

„Dokud nebude sepsán úplnější válečný zákoník...obyvatelstvo a válčící zůstanou pod ochranou zásad mezinárodního práva, jak jsou patrné ze zvyklostí civilizovaných národů, zásad lidskosti a požadavků veřejného mínění.“²³

V této klauzuli je vůbec poprvé v pozitivním mezinárodním právu zmíněn pojem „zásady lidskosti.“²⁴ Ačkoliv někteří odborníci význam Martensovy klauzule zpochybňují,²⁵ obecně je v nauce přijímána jako potvrzení existence transcendentálních zásad humanity, které v systému mezinárodního práva již v té době existovaly.²⁶

²² RATNER, S. R., ABRAMS, J. *Accountability for Human Rights Atrocities in International Criminal Law: Beyond the Nuremberg Legacy*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 46. ISBN 0-19-924833-8.

²³ *Haague Convention respecting the Laws and Customs of War on Land* [online]. 1907, [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>

²⁴ BASSIOUNI, M. Cherif. *Crimes against humanity: historical evolution and contemporary application*. New York: Cambridge University Press, 2011, s. 86-87. ISBN 9781107001152.

²⁵ CASSESE, Antonio. The Martens Clause: half a loaf or simply pie in the sky?. *European journal of international law* [online]. 2000, vol. 11, issue 1, s. 187-216 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://ejil.oxfordjournals.org>

²⁶ GERAS, Norman. *Crimes against humanity: birth of a concept* [online]. New York: Distributed exclusively in the USA by Palgrave, 2011, s. 7 [cit. 2014-03-06]. ISBN 9781847794611. Dostupné z: Databáze Proquest

Zvýšený zájem jak o „zákony a obyčeje války“ tak o „zásady lidskosti“ vyvolala 1. světová válka. V jejím průběhu bylo zaznamenáno a odsouzeno mnoho ukrutností páchaných představiteli centrálních mocností (známé také jako „Trojspolek“)²⁷, jedním z příkladů budiž masové vyvražďování Arménů v tehdejší Osmanské říši, dnes mnoha státy uznané za arménskou genocidu.²⁸

Po konci války byla v rámci Pařížské mírové konference ustanovena Komise pro odpovědnost původců války a uložení sankcí (dále jen „Komise“), na jejíchž schůzích se projednávaly možnosti potrestání viníků na mezinárodní úrovni. Jedním z návrhů bylo ustanovení mezinárodního soudu, v jehož jurisdikci měly být zahrnuty činy, které byly spáchány v rozporu se „zákony a obyčeji války“ nebo v rozporu se „zásadami lidskosti.“²⁹ Porušení zákonů a obyčejů války, tedy dnešních válečných zločinů, se měli dopustit především němečtí důstojníci. Na turecké masakry Arménů se ovšem tyto zákony a obyčeje nevztahovaly.³⁰

Je nutné si uvědomit, že se pohybuje na začátku 20. století, tedy v době kdy lidská práva jednotlivce nepožívala de facto žádné mezinárodněprávní ochrany.³¹ Jediným případem, kdy byl jednotlivec pod ochranou mezinárodního práva, byl válečný stav. Začátek války znamenal aktivaci ustanovení haagských úmluv,³² která stanovala pravidla, jež musela být stranami konfliktu dodržována (tzv. jus in bello). Tato pravidla mimo jiné určovala, jak mají bojující strany zacházet se svými bojujícími (belligerents) a civilisty navzájem. Co už ovšem stálo mimo úpravu jus in bello bylo to, jak stát respektive jeho představitelé zacházejí se svými vlastními občany. To byl právě případ arménské minority v Osmanské říši. Masové vraždy a jiné ukrutnosti na nich páchané byly z pohledu tehdejšího mezinárodního práva toliko vnitřní záležitostí suverénního

²⁷ Členy trojspolku bylo Německé císařství, Rakousko – Uhersko, Osmanská říše, v roce 1915 se přidalo ještě Bulharsko.

²⁸ V souvislosti s těmito událostmi bylo poprvé na mezinárodní úrovni použito pojmu „zločiny proti lidskosti“, stalo se tak ve společném prohlášení vlád Francie, Velké Británie a Ruska. Srovnej VAHAKN, Dadian N. Genocide as a problem of national and international law: The World War I Armenian case and its contemporary legal ramifications. *The Yale journal of international law* [online]. 1989, vol. 14, s. 262 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: databáze Heinonline

²⁹ SCHAACK, Beth van. The Definition of Crimes against Humanity: Resolving the Incoherence. *Columbia Journal of Transnational Law* [online]. 1999, vol. 37, issue 3, s. 796 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: databáze Heinonline

³⁰ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. xxix.

³¹ ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 41.

³² Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní nebyla jedinou úmluvou přijatou na konferenci v Haagu. Viz. JUKL, Marek. Náš seriál - Mezinárodní humanitární právo. In: *Oficiální stránky Českého červeného kříže* [online]. [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: http://www.cervenkyriz.eu/cz/mhp_vyroci/100Haag.pdf

státu. Vzhledem k tomu, že vraždění a pronásledování probíhalo pod vedením vlády, bylo velmi nepravděpodobné, že by měla turecká justice jakýkoli zájem na jejich potrestání. Komise se proto pokusila vztáhnout mezinárodní jurisdikci i na tyto činy a učinila tak prostřednictvím extenzivního výkladu Haagské úmluvy o zákonech a obyčejích války pozemní (dále jen Haagská úmluva). Komise ve své zprávě uvedla, že činy spáchané tureckou vládou byly systematické a rozsáhlé, páchané v souladu se státní politikou, v průběhu a v souvislosti s válkou. Jako takové sice nenaplnují podstatu porušení zákonů a obyčejů války, ale na základě jejich propojenosti s mezinárodním válečným konfliktem, je ospravedlnitelné rozšířit úpravu obsaženou v Haagské úmluvě i na ně.³³ V souladu s touto argumentací a s odvoláním se na „zásady lidskosti“ v preambuli Úmluvy Komise prohlásila tyto činy za „zločiny proti zásadám lidskosti.“³⁴ Tímto podřazením jednání tureckých státních představitelů pod v tu dobu na mezinárodní úrovni zakázané chování se komise vyhnula porušení zásady *nullum crimen sine lege*, nebo to alespoň tvrdila.³⁵

Podle tohoto výkladu tedy civilisté požívají v průběhu války ochrany mezinárodního práva, ať už je původcem útoku na ně stát nepřátelský, nebo stát vlastní. Tato ochrana je ovšem aktivována pouze a jen v případě, že je daný stát stranou mezinárodního válečného konfliktu. Ten totiž znamená mezinárodní prvek, bez něj by se jednalo čistě o suverénní záležitost státu.

Nakonec ovšem politika zvítězila nad spravedlností a žádné mezinárodní soudy se nekonaly. Němečtí důstojníci byli souzeni před německým vrchním soudem v Lipsku, který drtivou většinu obvinění smetl ze stolu. V případě zločinů páchaných osmanskými Turky došlo na základě Lausannské mírové smlouvy ke generální amnestii.³⁶

Přestože tehdy ještě nedošlo k potrestání „zločinů proti zásadám lidskosti“, práce Komise měla pro vývoj konceptu klíčový význam. Rozšíření úpravy *jus in bello* i na situace, kdy ukrutnosti na obyvatelích páchá vlastní stát, znamenalo uznání existence elementárních „zásad lidskosti“ v mezinárodním právu, jejichž porušení zakládá zločin

³³ Tato podmínka souvislosti zločinů s válečným konfliktem (nejprve jen mezinárodní, později i vnitrostátní povahy) je známá jako klauzule „war nexus.“ Srovnej BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s 33-34.

³⁴ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 30.

³⁵ Ibid.

³⁶ LIPPMAN, Matthew. Crimes against Humanity. *Boston College Third World Law Journal* [online]. 1997, vol. 17, no. 2, s. 174-177 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: databáze Heinonline

podle mezinárodního práva. Důkazem trestnosti jednání turecké vlády je samotná existence amnestijního ustanovení v Lausannské smlouvě.³⁷ Amnestie může být totiž udělena pouze za zločin.³⁸ Z této premisy se vycházelo i při tvorbě mezinárodních vojenských tribunálů po 2. sv. válce.

2.2 Zločiny proti lidskosti a 2. sv. válka

2. světová válka byla specifická nejen počtem obětí, ale i jejich složením. Zatímco v 1. světové válce byl poměr civilních obětí k vojenským 1:10, ve druhé světové válce už to byl poměr 1:1.³⁹ Mnoho z těchto obětí bylo navíc důsledkem cílené perzekuce a v pozdější fázi i vyhlazovací politiky nacistického Německa a jeho spojenců (tzv. států Osy). Po 2. sv. válce byli politici spojenců, ať už z jakýchkoliv důvodů, nakloněni myšlence stíhání zločinů podle mezinárodního práva.⁴⁰ Proto došlo k vytvoření legislativních dokumentů, jejichž účelem bylo zajistit právní rámec pro postih osob, jež se těchto zločinů dopustily. V Evropě se jednalo o tzv. Londýnskou chartu, obsahující statut Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, a Zákon č. 10 Kontrolní rady pro Německo, v tichomoří o Statut Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ.

2.2.1 Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku

O potrestání zločinů spáchaných představiteli nacistického Německa se začaly vést diskuze ještě před koncem války. V době, kdy se již válka vyvíjela ve prospěch spojenců, začaly padat první návrhy. Pravděpodobně nikoho nepřekvapí, že myšlenka soudního procesu, v němž by obžalování neměly práva jen *de iure*, ale i *de facto*, nebyla tou dobou myšlenkou dominantní. Nakonec se ovšem mezi všemi ostatními poněkud přímočařejšími řešeními prosadila. Hlavní zásluhu na tomto takzvaném „vítězství práva nad pomstou“ měl americký prezident Harry Truman.⁴¹

³⁷ Declaration of Amnesty. *The American Journal of International Law* [online]. 1924, vol. 18, issue 2, s. 92-95 [cit. 2014-03-11]. DOI: 10.2307/2212849. Dostupné z: Databáze JSTOR

³⁸ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 93-94.

³⁹ *Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky*. Praha: Český červený kříž, c2009, s. 11. ISBN 978-80-87036-37-2.

⁴⁰ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 167.

⁴¹ *Ibid.*, s. 116.

Necelé dva měsíce po konci války v Evropě se v Londýně sešly delegace vítězných mocností a po několikátýdenních intenzivních vyjednáváních spatřila dne 8. 8. 1945 světlo světa Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropských zemí Osy s připojeným Statutem Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku.⁴² Statut obsahoval ve svém článku 6 tři kategorie zločinů podle mezinárodního práva, za něž vznikala jejich pachatelům individuální trestní odpovědnost, jmenovitě se jednalo o zločiny proti míru (dnes nazývaný zločinem agrese), válečné zločiny a zločiny proti lidskosti.⁴³ Skutková podstata zločinů proti lidskosti zněla následovně:

- „Vražda, vyhlazování, zotročování, deportace, nebo jiné ukrutnosti spáchané na jakémkoli civilním obyvatelstvu před válkou nebo v průběhu války, nebo pronásledování z příčin politických, rasových či náboženských při páchání kteréhokoli zločinu spadajícího pod pravomoc Tribunálu nebo ve spojení s takovým zločinem, bez ohledu na to, zda bylo porušeno vnitrostátní právo země, kde zločiny byly spáchány.“

V tomto znění se tedy stala kategorie zločinů proti lidskosti poprvé v historii součástí platného mezinárodního práva. Myšlenka to ovšem nebyla nová (sub 2.1.). Skutková podstata měla obsáhnout ty zločiny, jichž se nacisté dopouštěli na obyvatelích Německa nebo na obyvatelích jiných států Osy.⁴⁴ Znovu se zde objevuje i podmínka „war nexus“, tedy, že jakékoli jednání uvedené ve skutkové podstatě musí být v přímě souvislosti s válečným konfliktem mezinárodní povahy. V pojetí Statutu tedy musely být zločiny proti lidskosti páchany buď v souvislosti se zločiny proti míru, nebo v souvislosti s válečnými zločiny. Z textu článku vyplývá, že zločiny proti lidskosti mohly být spáchány i před samotným vypuknutím války, stále ovšem musely být ve spojení s některým ze dvou předchozích zločinů. V předválečném období připadá v úvahu pouze spojitost se zločiny proti míru, jež bylo možné spáchat i jednáním spočívajícím v přípravě či plánování útočné války.⁴⁵ V praxi ovšem Tribunál vykládal článek 6 písm. c) Statutu velmi restriktivně a ve většině případů uznal za zločiny proti lidskosti pouze ty činy, které byly spáchány až po oficiálním vypuknutí války 1. září 1939. Výjimku

⁴² Ibid., s. 117-127.

⁴³ *Charter of the International Military Tribunal in Nuremberg* [online]. 1945, [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>

⁴⁴ SCHAACK, Beth van. op. cit. 29, s. 789-790.

⁴⁵ op. cit. 43, čl. 6 písm. a).

udělal pouze v případech území anektovaných Německem v letech 1938 až 1939.⁴⁶

War nexus zde opět slouží jako mezinárodní element, díky kterému se zločiny jinak spadající do národní jurisdikce stávají součástí jurisdikce mezinárodní. Základ pro toto začlenění lze spatřovat v normativních instrumentech, jež tehdejší mezinárodní právo obsahovalo. Tvůrci Londýnské charty se odvolávali především na smluvní úpravu obsaženou v Haagských (z let 1899 a 1907) a Ženevských (z let 1867 a 1929) úmluvách, dále také na mezinárodněprávní obyčeje a obecné zásady právní. Výklad těchto norem byl zaměřen na prokázání kontinuální snahy mezinárodního společenství regulovat způsoby vedení války tak, aby docházelo k co nejmenším ztrátám na životech jak komabantů, tak i civilistů, nehledě na jejich národnost.⁴⁷ Cílem tvůrců Charty tedy bylo dokázat, že postih zločinů páchaných státem za války na vlastních obyvatelích byl zájmem mezinárodního společenství už před vypuknutím 2. sv. války. Pokud by tomu tak nebylo, došlo by k porušení zásady zákonnosti, Tribunál bych totiž stíhal obviněné za činy, které se staly trestnými až po jejich vykonání. Tento zájem na postihu byl ilustrován především na neúspěšných pokusech potrestat pachatele arménské genocidy za 1. sv. války.⁴⁸

Na základě Statutu Norimberského tribunálu bylo obžalováno 22 vysokých představitelů nacistického Německa.⁴⁹ 16 bylo shledáno vinnými ze zločinů proti lidskosti, z čehož Julius Streicher a Baldur von Schirach byli odsouzeni pouze za zločiny proti lidskosti.⁵⁰

2.2.2 Zákon č. 10 Kontrolní rady pro Německo

Zákon č. 10 Kontrolní rady pro Německo byl dalším dokumentem, v němž se objevila skutková podstata zločinů proti lidskosti. Zatímco Statut Mezinárodního vojenského tribunálu měl sloužit pro stíhání hlavních zločinců nacistického Německa, účelem zákona č. 10 bylo ustanovit jednotný základ pro stíhání ostatních zločinců

⁴⁶ SCHAACK, Beth van. op. cit. 29, s. 803-805.

⁴⁷ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 136-137.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ *Indictment from the International Military Tribunal in Nuremberg* [online]. 1945, [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>

⁵⁰ *Judgement of the International Military Tribunal in Nuremberg* [online]. 1946, [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>; SCHAACK, Beth van. op. cit. 29, s. 805-806.

ve všech 4 okupačních zónách, na něž bylo Německo po válce rozděleno.⁵¹ Za zmínku stojí hlavně 12 tzv. následných tribunálů (subsequent tribunals) konaných v Norimberku v americké okupační zóně.

Skutková podstata zločinů proti lidskosti je v zákoně č. 10 definována v článku 2 písm. c).⁵² Zákon č. 10 se od Statutu Norimberského tribunálu odlišoval především absencí klauzule war nexus. Důvod proč byla opomenuta, není vzhledem k nedostatečným záznamům jasný.⁵³ Jedním z názorů, který se v nauce objevuje, je ten, že Kontrolní rada vykonávala na území Německa suverénní moc, takže již nebylo třeba mezinárodního prvku reprezentovaného válkou. Stále ovšem byla nutná podmínka, že zločiny byly páchany představiteli státu v souladu se státní politikou.⁵⁴ Jedná se však pouze o dohady. Další odlišností jsou přidaná jednání, jimiž je skutková podstata naplněna, jmenovitě znásilnění, uvěznění a mučení.⁵⁵

Na základě absence klauzule „war nexus“ by se tedy dalo předpokládat, že v pojetí tohoto zákona je možné postihnout zločiny proti lidskosti nehlédě na jejich propojení s mezinárodním válečným konfliktem. Do příslušnosti tribunálů by tedy spadaly i činy páchané od nástupu Hitlera k moci v roce 1933. Tohoto názoru byla např. obžaloba v případě „Flick“.⁵⁶ Tribunál se ovšem cítil vázán precedentem Mezinárodního vojenského tribunálu a obžalované pro nedostatek jurisdikce zprostil v tomto bodě obžaloby.⁵⁷ War nexus, ačkoliv nebyl součástí Zákona č. 10, byl vyžadován i v řízení proti ministrům a ministerským úředníkům nacistického Německa.⁵⁸ V případech Spojené státy vs. Ohlendorf, et al. (známý také jako Einsatzgruppen Case) a Spojené státy vs. Altstoetter, et al. (známý také jako Justice Case) sice tribunály prohlásily, že zločiny proti lidskosti mohou být spáchány i bez spojitosti s válkou,⁵⁹ tato prohlášení je ovšem možné považovat pouze za obiter

⁵¹ Ibid., s. 807-808.

⁵² *Control Council Law No. 10* [online] [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>

⁵³ SCHAACK, Beth van. op. cit. 29, s. 808.

⁵⁴ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 126-127.

⁵⁵ op. cit. 51.

⁵⁶ United States vs. Flick, et al. *Trials of war criminals before Nuremberg Military Tribunal Vol. 6* [online]. 1946-1949, s. 82-84 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>

⁵⁷ Ibid., s. 1212-1216.

⁵⁸ United States vs. von Weizsäcker, et al. *Trials of war criminals before Nuremberg Military Tribunal Vol. 13* [online]. 1946-1949, s. 112-117 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>

⁵⁹ Srovnej United States vs. Ohlendorf, et al. *Trials of war criminals before Nuremberg Military Tribunal Vol. 4* [online]. 1946-1949, s. 499 [cit. 2014-03-15]; United States vs. Altstoetter, et al. *Trials of war criminals before Nuremberg Military Tribunal Vol. 3* [online]. 1946-1949, s. 974. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>

dicta⁶⁰. Obžaloby v obou případech totiž sestávaly pouze z činů spáchaných až po začátku války.⁶¹

Rozhodnutí následných tribunálů ukázala, že ačkoliv war nexus nebyl součástí skutkové podstaty zločinů proti lidskosti v Zákoně č. 10, v případech, kdy se jednalo o činy páchané před začátkem války, byla tato klauzule stále vyžadována.⁶²

2.2.3 Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ

Statut Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ vycházel z textu Statutu tribunálu v Norimberku. Hlavní odlišnosti lze spatřovat v imunitě, jež byla poskytnuta císaři Hirohitovi a ve způsobu přijetí Statutu. Ten byl přijat Vyhlášením generála MacArthura.⁶³ Důvody pro jiný způsob přijetí a pro poskytnutí imunity hlavě Státu byly čistě politické.⁶⁴

Rozdílů jsou i v definici zločinů proti lidskosti. Ty Statut definuje v článku 5 písm. c) takto:

- „Vražda, vyhlazování, zotročování, deportace, nebo jiné ukrutnosti spáchané před válkou nebo v průběhu války, nebo pronásledování z příčin politických, rasových či náboženských při páchání kteréhokoli zločinu spadajícího pod pravomoc Tribunálu nebo ve spojení s takovým zločinem, bez ohledu na to, zda bylo porušeno vnitrostátní právo země, kde zločiny byly spáchány. Vůdcové, organizátoři, návodci a spolupachatelé podílející se na formulaci a provádění společného plánu nebo spiknutí ke spáchání kteréhokoliv z výše uvedených činů jsou zodpovědní za všechny činy, jichž se dopustí kdokoliv při vykonávání takového plánu.“⁶⁵

Prvním rozdílem je, že zločiny proti lidskosti zde nejsou omezeny pouze na civilní obyvatelstvo. Dále je v článku explicitně zmíněna trestní odpovědnost spolupachatelů

⁶⁰ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 99. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 3406401775.

⁶¹ SCHAACK, Beth van. op. cit. 29, s. 809-812.

⁶² Ibid., s. 818.

⁶³ Proclamations by the Supreme Commander for the Allied Powers, Tokyo, 19 January 1946. *International Law Studies Series. US Naval War College* [online]. 1946 - 1947, vol. 45, s. 317-318 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: databáze Heinonline

⁶⁴ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 132 a 155.

⁶⁵ Charter of the International Military Tribunal for the Far East, Tokyo, 19 January 1946. *International Law Studies Series. US Naval War College* [online]. 1946 - 1947, vol. 45, s. 320-321 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: databáze Heinonline

a účastníků. Tento typ trestní odpovědnosti samozřejmě obsahoval i Statut Norimberského tribunálu. Jen ji nezmiňoval přímo ve skutkové podstatě zločinů. Důvody k těmto změnám nejsou kvůli nedostatečným záznamům známé.⁶⁶

Ve své praxi se Tribunál soustředil především na zločiny proti míru a válečné zločiny. Žádné výslovné obvinění ze zločinů proti lidskosti se v obžalobě neobjevilo.⁶⁷ Hlavním důvodem se zdá být to, že ze strany Japonska prakticky nedocházelo k perzekuci a zlému zacházení s vlastními obyvateli, tak jak tomu bylo pravidlem v evropské části války. Zvěrstev se japonští vojáci dopouštěli především na okupovaných územích, přičemž jejich cíli byli jak váleční zajatci, tak civilní obyvatelstvo. Tyto činy tedy naplňovali definici válečných zločinů a doplňkové kategorie zločinů proti lidskosti tedy nebylo de facto potřeba.⁶⁸

2.2.4 Zločiny proti lidskosti a 2. světová válka - Shrnutí

Je až podivuhodné, že tváří v tvář hrůzám 2. světové války, vůbec došlo k ustanovení tribunálů, před kterými byly projednávány zločiny podle mezinárodního práva. Dokumenty, které byly rozebrány výše, mají daleko k dokonalým legislativním dílům. Jejich vágní ustanovení, nepřesnosti v definicích a kontroverze provázející jejich vznik a aplikaci, jsou dodnes terčem kritiky.⁶⁹

Z dobových pramenů vyplývá, že kategorie zločinů proti lidskosti zde byla vnímána jako rozšíření kategorie válečných zločinů.⁷⁰ Jako taková měla obsáhnout hlavně činy páchané státem proti vlastním obyvatelům, které nesplňovaly kritéria válečných zločinů. Aplikace skutkové podstaty byla podstatně omezena klauzulí „war nexus.“ Ta byla ovšem, jak bylo vysvětleno výše, nezbytná pro ospravedlnění zásahu do suverenity státu.

⁶⁶ BASSIOUNI, M. Cherif. *Crimes against humanity in international criminal law*. 2nd rev. ed. Boston: Kluwer Law International, c1999, s. 33. ISBN 9041112227.

⁶⁷ LIPPMAN, Matthew . op. cit. 36, s. 202; Srovnaj *Indictment from the International Military Tribunal for the Far East* [online]. 1946, [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <https://www.trumanlibrary.org>

⁶⁸ TOTANI, Yuma. The Case Against The Accused. *Beyond Victor's Justice? The Tokyo War Crimes Trial Revisited* [online]. Brill Academic Publishers, 2010, s. 154 [cit. 2014-03-18]. DOI: 10.1163/ej.9789004203037.i-404.66. Dostupné z: <http://www.icc-cpi.int>

⁶⁹ Velice často je pro poválečný postih zločinců používáno pojmu „Victor's justice“, tedy „spravedlnost vítězů“ zdůrazňující aplikaci ustanovení zločinů podle mezinárodního práva pouze na osoby z poražených států.

⁷⁰ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 95.

I přes mnohdy oprávněnou kritiku nelze Statutům Norimberského a Tokijského tribunálu a Zákona č. 10 Spojenecké kontrolní rady upřít jejich přínos pro stíhání zločinů proti lidskosti. Ten spočívá hlavně v prvním pozitivněprávním zakotvení a následné aplikaci. Dále tyto dokumenty posloužily jako významný inspirační zdroj pro další vývoj konceptu.

2.3 Poválečný vývoj

Vývoj po druhé světové válce by se dal rozdělit do dvou částí. První obsahuje činnost Komise pro mezinárodní právo, jež se soustřeďovala na kodifikaci zločinů podle mezinárodního práva. Jejím hlavním výstupem měl být „Kodex zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva.“ Vypracováním jeho návrhu byla Komise pověřena rezolucí Valného shromáždění OSN v roce 1947.⁷¹ Kodex měl vycházet z principů Charty Norimberského tribunálu a jeho rozsudku, které měla komise podle stejné rezoluce zformulovat.⁷² Toho bylo docíleno v roce 1950 formou zprávy Komise.⁷³ Práce na Kodexu, pro něž byly principy z Norimberku základem, poté trvaly dalších více jak 40 let. V roce 1996 byl hotový konečný návrh, který ovšem nebyl v závazné formě přijat Valným shromážděním.⁷⁴

Druhá část zahrnuje statuty dvou ad hoc tribunálů vytvořených rezolucemi Rady bezpečnosti OSN v souladu s kapitolou 7 Charty,⁷⁵ díky nimž se opět zločiny proti lidskosti staly součástí pozitivního mezinárodního práva. Právě tento poněkud bouřlivý vývoj mezinárodního trestního soudnictví v první polovině 90. let vedl k rozšíření mandátu Komise. Výsledkem čehož bylo to, že Komise jednu dobu pracovala na

⁷¹ *Rezoluce Valného shromáždění OSN č 177/II* [online]. 1947, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/resga.htm>

⁷² Ibid.

⁷³ Document A/1316: Report of the International Law Commission covering its second session. *Yearbook of the International Law Commission vol II*. [online]. 1950, s. 374-378 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://legal.un.org/ilc/>

⁷⁴ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 171.

⁷⁵ Rada bezpečnosti může v případech, kdy dojde k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu ve smyslu čl. 39 Charty, přijímat opatření na základě jejího čl. 41 nezahrnující užití ozbrojené síly. Viz. *Charter of The United Nations* [online]. 1945, [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.un.org>. Výčet opatření v čl. 41 je sice demonstrativní, článek ovšem do té doby sloužil spíše jako právní základ pro schvalování sankcí. Ustanovení mezinárodního trestního tribunálu bylo tedy vnímáno jako kontroverzní krok. Viz. VÁLEK, Petr. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 4. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074001512.

konečném návrhu Kodexu a současně na návrhu statutu MTS,⁷⁶ který na rozdíl od Kodexu získal v roce 1998 závaznou formu mezinárodní smlouvy.

V následujících dvou podkapitolách se tedy budu podrobněji věnovat statutům obou dočasných tribunálů a v nich obsaženým definicím skutkových podstat zločinů proti lidskosti. Ty vzhledem k tomu, že obě vycházejí z odkazu Londýnské charty, mají mnoho společného, zároveň se v nich ovšem vyskytují určité podstatné odlišnosti.

2.3.1 Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

Dramatické události na území bývalé Jugoslávie vedly k vytvoření tzv. ad hoc mezinárodního trestního tribunálu. Tribunál byl ustanoven rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 827.⁷⁷ Samotnému ustanovení předcházelo několik rezolucí, v nichž Rada opakovaně vyjádřila hluboké znepokojení nad údajným porušováním mezinárodního humanitárního práva⁷⁸, a zpráva Expertní komise, jež tato podezření potvrdila.⁷⁹ Tribunál sídlí v nizozemském městě Haag.

Do pravomoci tribunálu podle článku 1 jeho Statutu náleží stíhání osob odpovědných za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva, která byla spáchána na území bývalé Jugoslávie od roku 1991.⁸⁰ Místní a časová příslušnost je dále upřesněna v článku 8 Statutu. Podle něj je tribunál místně příslušný stíhat činy spáchané na území bývalé Socialistické federativní republiky Jugoslávie (za území se rozumí souš, vzdušný prostor a teritoriální vody). Do časové příslušnosti spadají činy spáchané od 1. 1. 1991.⁸¹ Časová příslušnost je tedy vymezená pouze do minulosti a je

⁷⁶ ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 69.

⁷⁷ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827/II* [online]. 1993, [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/index.shtml>

⁷⁸ BASSIOUNI, M. Cherif. Former Yugoslavia: Investigating Violations of International Humanitarian Law and Establishing an International Criminal Tribunal. *Fordham international law journal* [online]. 1994, vol. 18, no. 4, s. 1202 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: databáze Heinonline

⁷⁹ BASSIOUNI, M. Cherif. The United Nations Commission of Experts Established Pursuant to Security Council Resolution 780 (1992). *American Journal of International Law* [online]. 1994, vol. 88, no. 4, s. 784-805 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: databáze Heinonline

⁸⁰ Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (dále jen „Statut ICTY“). In: VÁLEK, Petr. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 150-163. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074001512.

⁸¹ Při volbě konkrétního data byly zvažovány různé možnosti. Začátek roku 1991 byl zvolen hned ze dvou důvodů. Prvním bylo umožnit jurisdikci tribunálu co nejúplněji obsáhnout činy páchané na území bývalé Jugoslávie, druhým pak bylo zdůraznění úplné neutrality a nestrannosti v konfliktu ze strany OSN. Srovnej SHRAGA, Daphna a Ralph ZACKLIN. The International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia. *European Journal of International Law* [online]. 1994, vol. 5, no. 3, s. 362-363 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: databáze Heinonline

tím pádem neukončená.⁸² V důsledku toho se jurisdikce Tribunálu uplatní nejen na zločiny spáchané v počátečních fázích ozbrojeného konfliktu tj. v Chorvatsku a zejména v Bosně a Hercegovině, ale i na zločiny páchané na konci 90. let v Kosovu.⁸³

Osobní příslušnost tribunálu se podle článku 6 Statutu vztahuje jen na fyzické osoby.⁸⁴ Jejich trestní odpovědnost se řídí podle následujícího článku 7. Podle odstavce 1 tohoto článku je osoba trestně odpovědná pokud skutek sama spáchala, dále je stanovena odpovědnost za formy účastenství, jmenovitě organizaci, návod a pomoc.⁸⁵ To že osoba jednala v úředním postavení, ať už jako hlava státu, vlády, nebo jako jiná odpovědná osoba, ji nezavazuje trestní odpovědnosti ani neslouží jako polehčující okolnost.⁸⁶ Nadřízený nese trestní odpovědnost za jednání svého podřízeného za předpokladu, že věděl nebo mohl vědět, že jeho podřízený hodlá spáchat či spáchal zločin obsažený v jurisdikci Tribunálu, a přesto nepřijal nezbytná a odpovídající opatření spočívající v prevenci nebo represí.⁸⁷ Ani skutečnost, že obviněná osoba jednala na rozkaz vlády nebo nadřízeného, ji nezavazuje trestní odpovědnosti. Tato skutečnost ovšem může sloužit jako polehčující okolnost.⁸⁸ Statut Tribunálu tedy tímto vymezením potvrdil princip individuální trestní odpovědnosti osob v oblasti mezinárodního práva.

Do věcné příslušnosti Tribunálu spadají 3 kategorie zločinů podle mezinárodního práva. Jsou jimi válečné zločiny (články 2 a 3), dále zločin genocidia (čl. 4) a nakonec zločiny proti lidskosti (čl. 5). Skutková podstata zločinů proti lidskosti zní:

- „V kompetenci tribunálu je stíhat osoby odpovědné za následující činy namířené proti jakémukoliv civilnímu obyvatelstvu za předpokladu, že tyto byly spáchány za ozbrojeného konfliktu vnitrostátní nebo mezinárodní povahy:

(a) vražda;

⁸² Na rozdíl od příslušnosti Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, viz. níže.

⁸³ ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo ve světle kosovské krize. *Lidská práva - časopis ČHV*. 1999, roč. 1, č. 2, s. 3-5.

⁸⁴ Na rozdíl od od Norimberského tribunálu, který měl určité pravomoci i ve vztahu k právnickým osobám. Srovnej *Charter of the International Military Tribunal in Nuremberg*, čl. 9 a 10; *Judgement of the International Military Tribunal in Nuremberg – Accused Organizations*.

⁸⁵ Statut ICTY, Čl. 7 odst. 1 („A person who planned, instigated, ordered, committed or otherwise aided and abetted in the planning, preparation or execution of a crime....shall be individually responsible for the crime.“).

⁸⁶ *Ibid.*, odst. 2.

⁸⁷ *Ibid.*, odst. 3.

⁸⁸ *Ibid.*, odst. 4.

- (b) vyhlazování;
- (c) zotročování;
- (d) deportace;
- (e) uvěznění;
- (f) mučení;
- (g) znásilnění;
- (h) perzekuce z politických, rasových a náboženských důvodů;
- (i) jiné nelidské činy.⁸⁹

Klauzule war nexus se v chapeau⁹⁰ článku objevuje i přes to, že závěrečná zpráva Expertní komise OSN pro vyšetřování zločinů spáchaných na území bývalé Jugoslávie se vyjádřila v tom smyslu, že zločiny proti lidskosti jsou z důvodu vývoje mezinárodního práva již samostatnou skutkovou podstatou, zcela nezávislou na válečných zločinech či zločinech proti míru.⁹¹ V podobném duchu se vyjádřil i Generální tajemník, když ve své zprávě uvedl, že zločiny proti lidskosti jsou postižitelné nehledě na to, zda jsou spáchány za ozbrojeného konfliktu mezinárodní či vnitrostátní povahy.⁹²

Pokud vezmeme v úvahu znění těchto zpráv a porovnáme výsledky jazykových výkladů skutkových podstat zločinů proti lidskosti v Londýnské chartě a Statutu ICTY⁹³ je možné vyvodit závěr, že war nexus ve Statutu ICTY již neslouží jako součást hmotněprávní definice zločinu, ale jedná se toliko o procesní předpoklad výkonu pravomoci Tribunálu (jurisdictional prerequisite).⁹⁴ Tento názor byl následně potvrzen

⁸⁹ Ibid., Čl. 5 („The International Tribunal shall have the power to prosecute persons responsible for the following crimes when committed in armed conflict, whether international or internal in character, and directed against any civilian population...“).

⁹⁰ Chapeau se rozumí úvodní část ustanovení, po kterém následuje výčet jednotlivých trestných jednání. Viz. DEGUZMAN, Margaret McAuliffe. *The Road from Rome: The Developing Law of Crimes Against Humanity*. *Human Rights Quarterly* [online]. 2000, vol. 22, issue 2, s. 337 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: databáze Heinonline.

⁹¹ Srovnej *Final Report of the Commission of Experts Established Pursuant to Security Council Resolution 780* [online]. 1994, s. 21 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: www.icty.org

⁹² *Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 2 of Security Council Resolution 808* [online]. 1993, § 47 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: www.icty.org

⁹³ Srovnej Čl. 5 Statutu ICTY a Čl. 6 (c) Londýnské charty.

⁹⁴ MORRIS, Virginia a Michael P SCHARF. *An insider's guide to the international criminal tribunal for the former Yugoslavia: a documentary history and analysis*. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Transnational Publishers, 1995, s. 239. ISBN 0941320928. ("This limitation is temporal rather than substantive in character, as indicated by the phrase 'when committed in armed conflict.' The phrase does not require any connection with a war crime or any substantive connection to an armed conflict."). Dále také O'BRIEN, James C. *The International Tribunal for Violations of International Humanitarian Law in the Former Yugoslavia*. *The American Journal of International Law* [online]. 1993, vol. 87, issue 4, s. 650

i rozhodovací praxí samotného Tribunálu v rozsudku odvolacího senátu v případě „Tadić“⁹⁵ a v několika pozdějších případech.⁹⁶ Skutková podstata zločinu proti lidskosti je podle mezinárodního obyčejového práva naplněna, i když je zločin spáchán v době míru. Tribunál je ovšem oprávněn zabývat se jím pouze za předpokladu, že byl spáchán za ozbrojeného konfliktu ať už mezinárodní či vnitrostátní povahy. K uspokojení požadavku war nexus tedy musí obžaloba prokázat existenci ozbrojeného konfliktu a skutečnost, že ke spáchání zločinu došlo za tohoto ozbrojeného konfliktu. Existence konfliktu se pro potřeby Tribunálu považuje za prokázanou, je – li splněna jedna ze tří následujících podmínek:

1. mezi dvěma či více suverénními státy dojde k použití ozbrojených sil
2. uvnitř státu dochází dlouhodobě ke střetům mezi vládními silami a organizovanými ozbrojenými skupinami
3. uvnitř státu dochází dlouhodobě ke střetům mezi různými ozbrojenými skupinami.⁹⁷

Zločin je spáchán za ozbrojeného konfliktu, pokud se skutkový děj stal v průběhu trvání konfliktu a s tímto konfliktem přitom z geografického hlediska souvisí.⁹⁸ Souvislost s místem a časem konfliktu přitom nemusí být přímá, postačí pouze nepřímá.⁹⁹ V kauze Tadić soudní senát ve svém meritorním rozsudku požadoval navíc ještě důkaz, že obžalovaný při páčání zločinu nejednal z čistě osobních důvodů nesouvisejících s ozbrojeným konfliktem. Z tohoto pohledu by se ovšem war nexus opět stal součástí hmotněprávní definice zločinů a to ve smyslu požadavku zvláštního úmyslu jako

[cit. 2014-03-30]. Dostupné z: databáze JSTOR („... the Yugoslav statute requires only a connection between crimes against humanity and armed conflict, which is not itself a crime under the statute; it thus marks a modest advance over the Nuremberg Charter by expressly removing the requirement of connection to another crime under international law.“).

⁹⁵ *Prosecutor vs. Tadić*, Case No IT-94-1-A, Appeals Chamber Judgement, 15. 7. 1999, §§ 249, 251. Pozn: Duško Tadić byl prvním obžalovaným, jehož případ se dostal do fáze soudního řízení. Rozhodnutí a rozsudky soudního a odvolacího senátu v tomto případě přinesly mnoho výkladových a aplikačních pravidel, z nichž některá byla později přejata i do Statutu MTS.

⁹⁶ *Prosecutor vs. Kunarac et al.*, Case No. IT-96-23 & IT-96-23/1-A, Appeal Chamber Judgement, 12. 6. 2002, §§ 82-83; *Prosecutor vs. Šešelj*, Case No. IT-03-67, Decision on Motion for Reconsideration of the „Decision on the Interlocutory Appeal Concerning Jurisdiction“ Dated 31 August 2004, 15. 6. 2006, § 21.

⁹⁷ *Prosecutor vs. Tadić*, Case No IT-94-1-AR 72, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2. 10. 1995, § 70 („...an armed conflict exists whenever there is a resort to armed force between States or protracted armed violence between governmental authorities and organized armed groups or between such groups within a State.“).

⁹⁸ *Prosecutor vs. Tadić*, Case No. IT-94-1-T, Opinion and Judgement, 7. 5. 1997, § 633.

⁹⁹ *Ibid.*, („The temporal and geographic scope of both internal and international armed conflicts extends beyond the exact time and place of hostilities.“).

součástí jejich subjektivní stránky (*mens rea*).¹⁰⁰ Tento požadavek byl nakonec na základě odvolání obžaloby zrušen odvolacím senátem.¹⁰¹

Dalo by se tedy uzavřít, že od požadavku souvislosti s ozbrojeným konfliktem nebylo ve Statutu ani v praxi ICTY ještě upuštěno, došlo ovšem k jeho podstatné modifikaci. Na první pohled evidentní změnou je uvolnění požadavku v tom smyslu, že již není vyžadována spojitost pouze s ozbrojeným konfliktem mezinárodní povahy, ale uznáván je i konflikt vnitrostátní. Již méně viditelnou změnou je samotná konstrukce požadavku *war nexus*. Na rozdíl od statutů tribunálů v Norimberku a Tokiu už totiž není definičním znakem skutkové podstaty zločinů. V pojetí Statutu ICTY vystupuje toliko jako procesní předpoklad, který je nutné splnit pro to, aby byla dána pravomoc Tribunálu zabývat se jednotlivými trestnými jednáními uvedenými v článku 5.

Znakem skutkové podstaty naopak je požadavek, že jednotlivé zločiny musí být namířené proti „jakémukoliv civilnímu obyvatelstvu.“ Inkluze slova „jakékoliv“ znamená, že zločiny proti lidskosti mohou být spáchány proti civilistům, kteří jsou stejné národnosti jako pachatel, dále samozřejmě také proti civilistům odlišné národnosti a nakonec i proti osobám bez státní příslušnosti.¹⁰² Pojem civilista zahrnuje všechny osoby, které se aktivně neúčastní bojových akcí včetně příslušníků ozbrojených sil, kteří již složili své zbraně a dále také tzv. osoby vyřazené z boje (*hors de combat*).¹⁰³ Termínem obyvatelstvo není myšlena populace určitého státu nebo území jako celek. Jeho účelem je vyjádření kolektivní povahy zločinů proti lidskosti a zároveň jejich odlišení od zločinů spadajících do působnosti vnitrostátních soudů. Mezinárodní společenství totiž nemá zájem na postihu každé vraždy či znásilnění. Jeho zájmem je stíhat pouze „činy, jež svým rozsahem a závažností, velkým počtem obětí, nebo skutečností, že byly páčány určitým systematickým způsobem na různých místech, ohrozily bezpečnost mezinárodního společenství nebo otřásly svědomím lidstva.“¹⁰⁴ Těmito jsou dle názoru Tribunálu ty, které jsou součástí rozsáhlého nebo systematického útoku proti jakémukoliv civilnímu obyvatelstvu a tento útok přitom

¹⁰⁰ SCHAACK, Beth van. op. cit. 29, s. 832-833.

¹⁰¹ *Prosecutor vs. Tadić*, Case No IT-94-1-A, Appeals Chamber Judgement, 15. 7. 1999, § 272.

¹⁰² *Prosecutor vs. Tadić*, Case No. IT-94-1-T, Opinion and Judgement, 7. 5. 1997, § 635.

¹⁰³ *Ibid.*, § 639.

¹⁰⁴ *Ibid.*, § 644.

určitým způsobem demonstruje vládní, organizační, nebo jinou politickou linii.¹⁰⁵ Ačkoliv článek 5 Statutu žádný z těchto znaků výslovně nezmiňuje, Tribunál tato výkladová pravidla k termínu „obyvatelstvo“ zavedl za účelem vyloučení náhodných či izolovaných činů.¹⁰⁶ Argumentoval přitom obsahem zprávy generálního tajemníka¹⁰⁷ a komentářem k návrhu Kodexu zločinů proti bezpečnosti lidstva.¹⁰⁸

Důraz tedy není kladen na jednotlivou oběť, ale na kolektiv. U zločinů proti lidskosti se jednatel stává terčem útoku spíše z důvodu své příslušnosti k určité skupině obyvatel než z důvodů jeho osobních vlastností. Cílem útoku tedy není ublížit přímo jemu, ale spíše oné skupině již je členem. Jak již bylo řečeno výše, u útoku proti civilnímu obyvatelstvu se předpokládá rozsáhlý nebo systematický charakter, kde rozsáhlost poukazuje na množství obětí útoku a systematicčnost na existenci určitého plánu, na jehož základě jsou činy páčány.¹⁰⁹ Tyto atributy se nevztahují na jednotlivé útoky konkrétních pachatelů, nýbrž na celkový kontext útoku proti civilnímu obyvatelstvu. Tudíž i spáchání jednoho závažného skutku uvedeného v článku 5, např. vraždy může za určitých okolností vést ke vzniku individuální trestní odpovědnosti za zločin proti lidskosti. Tyto okolnosti se váží jak k objektivní, tak k subjektivní stránce zločinů proti lidskosti. Prvně, skutek musí mít objektivní spojitost s rozsáhlým nebo systematickým útokem proti civilnímu obyvatelstvu, přičemž onen útok musí být v souladu s určitou formou institucionální politiky.¹¹⁰ Okolností vztahující se k subjektivní stránce je pak vědomí pachatele o tom, že jeho skutek s takovým útokem proti civilnímu obyvatelstvu souvisí.¹¹¹ Pachatelem zločinu nemusí být pouze osoba jednající v postavení orgánu státu, praxe ICTY připouští, že zločin proti lidskosti může spáchat i jednatel nemající žádné oficiální postavení (non – state actor).¹¹² Druhový objekt zločinů proti lidskosti může být spatřován v zájmu mezinárodního společenství

¹⁰⁵ Pod pojmem politická linie si můžeme představit např. vytvoření etnicky homogenního státu nebo území viz. *Prosecutor vs. Tadić*, Case No. IT-94-1-T, Opinion and Judgement, 7. 5. 1997, § 660.

¹⁰⁶ op. cit. 104.

¹⁰⁷ op. cit. 92, §48.

¹⁰⁸ Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind with commentaries. *Yearbook of the International Law Commission*. 1996, vol. II, Part Two, s 47.

¹⁰⁹ *Prosecutor vs. Tadić*, Case No. IT-94-1-T, Opinion and Judgement, 7. 5. 1997, § 648.

¹¹⁰ Ibid., §§ 649, 653-655. K alternativnímu požadavku rozsáhlosti nebo systematicčnosti srovnej také *Prosecutor vs. Msksic*, Case No. IT -95-13-R61, Review of Indictment Pursuant to Rule 61 of the Rules of Procedure and Evidence, 3. 4. 1996, § 30.

¹¹¹ *Prosecutor vs. Kupreškić et al.*, Case No. IT-95-16-T, Trial Chamber Judgement, 14. 1. 2000, §556.

¹¹² *Prosecutor vs. Tadić*, Case No. IT-94-1-T, Opinion and Judgement, 7. 5. 1997, § 655.

chránit základní lidské atributy,¹¹³ jimiž jsou např. život, zdraví a důstojnost lidské bytosti.

V krátkosti by se dalo shrnout, že k tomu, aby určitý čin mohl být klasifikován pro potřeby ICTY jako zločin proti lidskosti, musí pachatel jednat způsobem stanoveným v článku 5 písmena (a) až (i). Toto jednání musí zapadat do rámce rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu a pachatel musí být s tímto faktem srozuměn. Ke vzniku odpovědnosti tak stačí nepřímý úmysl.¹¹⁴ U jednotlivých jednání, která jsou sama o sobě de facto trestnými činy, je samozřejmě nutné splnit požadavky jejich skutkových podstat, tedy např. u vraždy musí zaviněným jednáním pachatele dojít k úmrtí oběti. Pachatelem zločinu proti lidskosti pak při splnění objektivní a subjektivní stránky může být prakticky kdokoliv. Tribunál je poté příslušný ke stíhání takového zločinu, pokud byl tento spáchán v průběhu mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu.

2.3.2 Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu

Druhým ad hoc tribunálem je Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR) sídlící ve městě Arusha v Tanzanii. ICTR byl zřízen necelý rok po svém předchůdci jako reakce mezinárodního společenství na krvavý etnický konflikt ve středoafričtém státě Rwanda. Ten byl vyvrcholením dlouholetého napětí mezi většinovými Hutui a Tutsijskou minoritou.¹¹⁵ Oběti konfliktu se počítají v řádech statisíců. Přesná čísla samozřejmě známa nejsou, oficiální odhady rwandské vlády založené na výsledcích sčítání lidu však hovoří až o 937 000 mrtvých.¹¹⁶

ICTR byl ustanoven stejně jako jeho předchůdce rezolucí Rady bezpečnosti OSN.¹¹⁷ Místně je Tribunál příslušný stíhat zločiny spáchané na území Rwandy

¹¹³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 848. Student (Leges). ISBN 9788087576649.

¹¹⁴ *Prosecutor vs. Tadić*, Case No. IT-94-I-T, Opinion and Judgement, 7. 5. 1997, § 657. („...the mental element required to be proven to constitute a crime against humanity is that the accused was aware of or wilfully blind to facts or circumstances which would bring his or her acts within crimes against humanity.“).

¹¹⁵ Pro informace o historickém a politickém pozadí konfliktu srovnej HERIK, L.J. van den. *The contribution of the Rwanda Tribunal to the development of international law* [online]. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2005, s. 11-26 [cit. 2014-04-04]. ISBN 9789047408130. Dostupné z: databáze Proquest

¹¹⁶ *Ibid.*, s 26.

¹¹⁷ *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č 955* [online]. 1994, [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/index.shtml>

a zločiny spáchané rwandskými občany území sousedních států.¹¹⁸ Časová příslušnost zahrnuje celý rok 1994 (od 1. 1. do 31. 12.).¹¹⁹ Osobní příslušnost a zásady individuální trestní odpovědnosti jsou stanoveny shodně jako u ICTY.¹²⁰

Ve své věcné příslušnosti Statut uvádí tři kategorie zločinů, jmenovitě genocidu, zločiny proti lidskosti a porušení článku 3 společného Ženevským úmluvám a Dodatkového protokolu II. Pravomoc stíhat zločiny proti lidskosti je založena článkem 3, ten zní:

- „V kompetenci tribunálu je stíhat osoby odpovědné za následující činy pokud byly spáchaný v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu na základě národnostních, politických, etnických, rasových nebo náboženských důvodů:
 - (a) vražda;
 - (b) vyhlazování;
 - (c) zotročování;
 - (d) deportace;
 - (e) uvěznění;
 - (f) mučení;
 - (g) znásilnění;
 - (h) perzekuce z politických, rasových nebo náboženských důvodů;
 - (i) jiné nelidské činy.“¹²¹

V pojetí ICTR se zločiny proti lidskosti již nadobro oprostily od požadavku souvislosti s ozbrojeným konfliktem. War nexus se neobjevuje ani ve Statutu ani není vyžadován v rozhodovací praxi. Důvodem pro úplné vypuštění této klauzule byla hlavně povaha konfliktu ve Rwandě, která nenaplňovala znaky válečného konfliktu.¹²²

Znaky skutkové podstaty obsažené v článku 3 Tribunál vyložil v jeho pravděpodobně nejznámějším rozsudku ve věci „Akayesu“.¹²³ Objektivní stránku tvoří

¹¹⁸ *Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda* [online]. 1994, čl. 7[cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.unict.org>

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid., Čl. 5 a 6.

¹²¹ Ibid., Čl. 3, („The International Tribunal for Rwanda shall have the power to prosecute persons responsible for the following crimes when committed as part of a widespread or systematic attack against any civilian population on national, political, ethnic, racial or religious grounds...“).

¹²² BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 186.

¹²³ Jean Paul Akayesu byl v době masakrů Tutsiů starostou venkovské obce Taba. Akayesu, nejenže nepodnikl žádné kroky k tomu, aby masakrům zabránil, namísto toho k vraždám a jiným formám

skutečnost, že jednotlivé trestné jednání tvoří součást rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu. Soudní senát vyložil termín rozsáhlý útok jako „masivní, frekventovaný, kolektivně provedený útok vyznačující se velkou závažností a namířený proti většímu počtu obětí.“¹²⁴ Systematickým útokem je takový, který je „důkladně organizovaný, vykazující znaky určitého plánu založeného na jisté formě obecně přijímané politiky a k jehož provedení je třeba většího množství soukromých či veřejných zdrojů.“¹²⁵ Termín „civilní obyvatelstvo“ interpretoval Tribunál shodně jako ICTY v rozsudku v případě Tadić. Navíc upřesnil, že přítomnost několika jednotlivců, kteří nespĺňují podmínky definice civilisty, nezabavuje obyvatelstvo daného území jeho civilního charakteru.¹²⁶ Spojnicí mezi jednotlivým trestným jednáním (např. mučením) a jedním z typů útoků proti civilnímu obyvatelstvu popsaných výše je vědomí toho, že trestné jednání s oním útokem souvisí, tedy součást subjektivní stránky.¹²⁷ Pachatelem může být mimo osob s úředním postavením opět i osoba nemající žádnou oficiální státní funkci (non state actor).¹²⁸

Podle odvolacího rozsudku ve věci „Akayesu“ nejsou diskriminační důvody uvedené v chapeau článku znakové skutkové podstaty zločinů proti lidskosti podle mezinárodního obyčejového práva. Mají zde stejnou funkci jako war nexus u ICTY, tedy slouží jako předpoklad výkonu pravomoci (jurisdictional prerequisite). Důvodem pro jejich zařazení byl podle rozsudku záměr zúžit jurisdikci soudu pouze na ty zločiny, které byly spáchány v rámci útoku s diskriminačním záměrem.¹²⁹ Tento byl totiž pro události ve Rwandě typický. Diskriminační povahu tedy musí mít celkový útok, ne jednotlivý čin konkrétního pachatele. V tomto pojetí by se jednalo o požadavek specifického úmyslu, který je vyžadován pouze v souvislosti s konkrétním zločinem perzekuce.¹³⁰

Velkým přínosem rozsudku soudního senátu v tomto případě byl výklad některých skutkových podstat jednotlivých zločinů. Jedná se znásilnění a sexuální

násilností vyzýval a na některých dokonce osobně participoval. Na základě těchto faktů byl Akayesu za zločin genocidy a několik zločinů proti lidskosti odsouzen na doživotí.

¹²⁴ *Prosecutor vs. Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-T, Trial Chamber Judgement, 2. 9. 1998, § 580.

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ *Ibid.*, § 582.

¹²⁷ HERIK, L.J. van den. op. cit. 115, s. 172 ; *Prosecutor vs Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-T, Trial Chamber Judgement, 2. 9. 1998, § 650.

¹²⁸ viz např. *Prosecutor vs. Rutaganda*, Case No. ICTR-96-3-T, Judgement and Sentence, 6. 12. 1999, §§ 24-30.

¹²⁹ *Prosecutor vs. Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-A, Appeal Judgement, 1. 6. 2001, §§ 463-469.

¹³⁰ HERIK, L.J. van den. op. cit. 115, s 177-178.

násilí.¹³¹ Senát zdůrazňoval nutnost definice znásilnění, protože z jeho pohledu neexistovala v tehdejší mezinárodní právu obecně přijímaná definice tohoto bezpochyby kriminálního aktu. Soudci nejprve odmítli jakoukoliv mechanickou definici zločinu a přiklonili se k širokému pojetí skutkové podstaty jako „ fyzickému útoku sexuální povahy, které je spácháno na osobě za okolností zahrnujících donucení.“ Znásilnění je pak součástí širšího pojmu sexuální násilí, jež je definováno jako „každý čin sexuální povahy, který je spáchán na osobě za okolností zahrnujících donucení.“¹³²

Postih zločinů proti lidskosti v pojetí rwandského tribunálu se vyznačuje odklonem od požadavku souvislosti s ozbrojeným konfliktem. Místo toho ovšem zavádí jiný prvek omezující jeho jurisdikci. Ten se vztahuje k charakteru útoku, jenž musí mít diskriminační povahu v jedné z pěti forem stanovených Statutem. Skutková podstata zločinů má jinak prakticky stejné znaky. Jmenovitě objektivní stránku (jednání souvisí s rozsáhlým nebo systematickým útokem), subjektivní stránku (vědomí pachatele o existenci útoku a souvislosti jeho činu s tímto útokem), okruh pachatelů (státní i nestátní aktéři) a chráněný zájem (zachování základních lidských atributů).

2.3.3 Poválečný vývoj – závěr

Od prvního rozpoznání zločinů proti lidskosti jako zločinů podle mezinárodního práva Norimberským tribunálem prošel tento koncept značným vývojem. Těsně po skončení 2. sv. války započala Komise pro mezinárodní právo svou práci na Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva. Ten nakonec nezískal závaznou formu a zůstal jen jako návrh. Dalo by se říci, že po přijetí Římského statutu se stal de facto mrtvým dokumentem. Nelze však tvrdit, že téměř půl století trvající práce Komise pro mezinárodní právo vyšla vniveč. Kodex se sice součástí pozitivního mezinárodního práva nestal, jeho návrh ovšem posloužil oběma ad hoc tribunálům jako interpretační pomůcka při výkladu mezinárodního obyčejového práva, z něhož museli při neexistenci speciální úmluvy o zločinech proti lidskosti vycházet. Judikatura obou dočasných tribunálů přispěla k rozvoji a zpřesnění znaků generální skutkové podstaty i skutkových podstat jednotlivých zločinů. Velkým přínosem tribunálů jsou úspěchy v postihu zločinů se sexuálním podtextem, které byly v mezinárodním právu dlouhou

¹³¹ Pojem sexuální násilí není ve Statutu nikde výslovně zmíněn, soudci ho dovodili při výkladu zločinu znásilnění. Viz. ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 103.

¹³² *Prosecutor vs. Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-T, Trial Chamber Judgement, 2. 9. 1998, §§ 596-598.

dobu marginalizovány a přehlíženy. Mnoho z výše zmíněného se promítlo i do současné úpravy Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, jehož pojetí zločinů proti lidskosti bude věnována následující kapitola.

3. Zločiny proti lidskosti v pojetí Mezinárodního trestního soudu

Neexistence stálého mezinárodního soudního orgánu, do jehož jurisdikce by spadaly zločiny podle mezinárodního práva, byla mezinárodním společenstvím dlouhodobě pocíťována jako závažný nedostatek.¹³³ S existencí takové instituce počítala již např. Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948.¹³⁴ Z důvodu bipolárního rozdělení světa v průběhu studené války k jejímu zřízení bohužel nedošlo. S koncem studené války se však situace změnila a politické klima bylo zřízení stálého mezinárodního trestního soudu nakloněno.

V první polovině 90. let se tedy touto myšlenkou začaly zabývat orgány OSN. Prvním z nich byla Komise OSN pro mezinárodní právo, na jejíž práci následně navázaly dva výbory Valného shromáždění. Jednalo se o tzv. ad hoc výbor, který měl za úkol zkoumat právní a administrativní otázky zřízení soudu, a později vzniklý Přípravný výbor, v jehož popisu práce bylo vytvoření samotného textu Statutu.¹³⁵ Ten měl mít, na rozdíl od ustavujících dokumentů ad hoc tribunálů, formu otevřené multilaterální mezinárodní smlouvy.

Práce Přípravného výboru vyvrcholila konečným návrhem Statutu Mezinárodního trestního soudu. Ten byl ve formě zprávy¹³⁶ předložen výborem k projednání Diplomatické konferenci zplnomocněných zástupců ke zřízení Mezinárodního trestního soudu, která se konala od 15. 6. do 17. 7. 1998 v Římě. Většina klíčových ustanovení byla pro nedostatek konsenzu předložena v několika variantách, což byl i případ článku 5 návrhu a jeho části týkající se zločinů proti lidskosti. Otázka definice těchto zločinů byla na výboru jednou z těch nejpálčivějších, což dokazuje i samotný text článku. Ten je doslova protkán různými formulacemi

¹³³ ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 117.

¹³⁴ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia. op. cit. 20, čl. 6.

¹³⁵ ARSANJANI, Mahnoush H. Developments in International Criminal Law: The Rome Statute of the International Criminal Court. *The American Journal of International Law* [online]. 1999, vol. 93, no. 1, s. 22 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: databáze Heinonline.

¹³⁶ *Report of the Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court* [online]. 1998, UN Doc. A/CONF.183/2/Add.1, s. 2-167 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://legal.un.org/icc/docs.htm>

uzavřenými do závorek, které poukazují na nedostatek shody členů výboru na konečném znění skutkové podstaty zločinů proti lidskosti.¹³⁷

Po dlouhých a náročných vyjednáváních byl v poslední den Římské konference přijat Statut Mezinárodního trestního soudu (Římský statut). Pro přijetí hlasovalo 120 delegátů, 7 bylo proti a 21 se hlasování zdrželo.¹³⁸ Zločiny proti lidskosti se ve Statutu zabývá článek 7. Chapeau a výčet jednotlivých zločinů je obsažen v odst. 1:

1. Pro účely tohoto Statutu se „zločinem proti lidskosti“ rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaný v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu při vědomí existence takového útoku:

- (a) vražda;*
- (b) vyhlazování;*
- (c) zotročování;*
- (d) deportace nebo násilný přesun obyvatelstva;*
- (e) věznění nebo jiné závažné formy zbavení osobní svobody v rozporu se základními pravidly mezinárodního práva;*
- (f) mučení;*
- (g) znásilnění, sexuální otroctví, nucená prostituce, nucené těhotenství, nucená sterilizace nebo jiné formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti;*
- (h) persekuce jakékoli identifikovatelné skupiny nebo kolektivu z důvodů, politických, rasových, národnostních, etnických, kulturních či náboženských nebo z důvodu pohlaví, jak je definováno v odstavci 3, či z jiných důvodů, jež jsou podle mezinárodního práva všeobecně považovány za nepřijatelné, v souvislosti s činy uvedenými v tomto odstavci nebo s jakýmkoli zločinem spadajícím do jurisdikce Soudu;*
- (i) nedobrovolné mizení osob;*
- (j) zločin apartheidu;*

¹³⁷ DEGUZMAN, Margaret McAuliffe. op. cit. 90, s. 352.

¹³⁸ ŠTURMA, Pavel. Historie a charakter mezinárodního trestního soudu. In: *Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu: sborník příspěvků ze semináře pořádaného Českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 9-12. ISBN 8071799114.

(k) jiné nelidské činy podobné povahy spočívající v úmyslném způsobení velkých útrap nebo těžké újmy na zdraví či poruchy duševního nebo tělesného zdraví.

Po chapeau a výčtu zločinů následují výkladová ustanovení v odstavcích 2 a 3:

2. *Pro účely odstavce 1:*

- (a) „útokem zaměřeným proti civilnímu obyvatelstvu“ se rozumí jednání spočívající v opakovaném páchání činů páchaných v odstavci 1 v souladu s politickou linií státu nebo organizace směřující k provedení takového útoku nebo s úmyslem napomáhat uplatňování takové politické linie*
- (b) „vyhlazováním“ se rozumí úmyslné uvedení do životních podmínek, které mají přivodit zničení části obyvatelstva, mimo jiné znemožnění přístupu k potravinám a lékům*
- (c) „zotročováním“ se rozumí výkon některých nebo veškerých pravomocí vyplývajících z vlastnického práva k osobě, včetně výkonu takové pravomoci v souvislosti s obchodováním s lidmi, zejména s ženami a dětmi*
- (d) „deportací nebo násilným přesunem obyvatelstva“ se rozumí násilné vysídlení dotčených osob prostřednictvím vyhoštění či jiných domucovacích prostředků z jejich zákonného místa pobytu, za neexistence důvodů povolených mezinárodním právem*
- (e) „mučením“ se rozumí úmyslné způsobení citelné bolesti nebo tělesného či duševního utrpení osobě, kterou obviněný drží ve vazbě nebo má jiným způsobem ve své moci; pojem „mučení“ nicméně nezahrnuje bolest či utrpení vzniklé v důsledku zákonem stanovených trestů, vyplývající z povahy těchto trestů nebo tyto tresty provádějící*
- (f) „nuceným těhotenstvím“ se rozumí nezákonné zbavení osobní svobody ženy, která byla bez svého souhlasu oplodněna s cílem ovlivnit etnické složení obyvatelstva nebo jinak závažně porušit mezinárodní právo. Tuto definici nelze v žádném případě vykládat tak, že by měla vliv na vnitrostátní právní předpisy týkající se těhotenství*

- (g) „persekucí“ se rozumí úmyslné a závažné zbavení základních práv v rozporu s mezinárodním právem z důvodu identity skupiny nebo kolektivu
- (h) „zločinem apartheidu“ se rozumí nelidské činy podobné povahy jako činy uvedené v odstavci 1, páchané v rámci institucionalizovaného režimu systematického útlaku a nadvlády jedné rasové skupiny nad jinou rasovou skupinou nebo skupinami a páchané s úmyslem zachovat tento režim
- (i) „nedobrovolným mizením osob“ se rozumí zatýkání, zadržování nebo únosy osob prováděné státem nebo politickou organizací či prováděné s podporou či tichým souhlasem státu nebo politické organizace následované odmítnutím potvrdit, že došlo ke zbavení osobní svobody, či odmítnutí podat informace o osudu nebo o místě pobytu těchto osob, s úmyslem dlouhodobě držet tyto osoby mimo dosah zaručené právní ochrany.

3. Pro účely tohoto Statutu se rozumí, že termín „pohlaví“ označuje obě pohlaví, mužské i ženské, ve společenském kontextu. Termín „pohlaví“ nemá jiné významy, než je uvedeno výše.¹³⁹

Jak vidno, definice skutkové podstaty zločinů proti lidskosti v Římském statutu je mnohem rozsáhlejší než dřívější formulace obsažené ve statutech poválečných tribunálů či ve statutech tribunálů pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu. Došlo k navýšení počtu zločinů, hlavně těch se sexuálním podtextem. Samotný výčet má díky písmenu (k) neuzavřený charakter, což umožňuje postihnout i jednání výslovně ve Statutu neuvedená. Důležitou inovací je existence výkladových ustanovení (odstavce 2 a 3), které ve spojení se později přijatým dokumentem nazvaným „Znaky skutkových podstat“ (Elements of Crimes) přináší tolik potřebné zpřesnění skutkové podstaty. Samotné soudní senáty tedy již nemají tak velkou volnost ve výkladu jednotlivých pojmů jako tomu bylo u předchůdců Mezinárodního trestního soudu. Ta se totiž mnohdy ukázala jako kontraproduktivní, hlavně ve vztahu k principu legality.

Vzhledem k tomu, že úprava zločinů proti lidskosti v Římském statutu je těžištěm této práce, dovolím si tedy následující podkapitoly věnovat analýze skutkové

¹³⁹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu. op. cit. 21.

podstaty těchto zločinů. Ta bude rozebrána z trestněprávního pohledu. Postupně tedy bude pojednáno o objektu těchto trestných činů, o jejich objektivní a subjektivní stránce a samozřejmě také o jejich subjektu.

3.1 Objekt

Druhový objekt zločinů proti lidskosti spatřuji v zájmu mezinárodního společenství na ochraně civilního obyvatelstva před zlovůli státních orgánů nebo orgánů organizace. Individuální objekt se pak odvíjí od charakteru každého jednotlivého zločinu (např. u vraždy zájem na ochraně lidského života).

Ochrana je poskytována jakémukoliv civilnímu obyvatelstvu, což znamená potvrzení Norimberských zásad, že jedinec jednající jako orgán státu nebo organizace může být subjektem individuální trestní odpovědnosti podle mezinárodního práva, pokud spáchá některý z vyjmenovaných zločinů proti lidem stejné národnosti jako je on sám.¹⁴⁰ Tento princip provází koncept zločinů proti lidskosti od úplného začátku, lze tudíž tvrdit, že článek 7 Statutu v tomto ohledu reflektuje mezinárodní obyčejové právo. V praxi byl Soudem tento princip potvrzen například v rozhodnutí o potvrzení obžaloby v případě Germaina Katangy.¹⁴¹

Hlavním objektem, na něž zločiny proti lidskosti útočí, je tedy civilní obyvatelstvo. To musí být cílem primárním, nikoliv jen čistě náhodnou obětí.¹⁴² Není ovšem nutné dokázat, že cílem útoku byla celá populace určitého území, na němž útok probíhal. Postačí, když obžaloba prokáže, že nesměřoval pouze proti určité omezené skupině náhodně vybraných jednotlivců.¹⁴³ Účelem požadavku útoku proti civilnímu obyvatelstvu je vyjádření kolektivní povahy zločinů a vyloučení izolovaných činů z jejich okruhu.¹⁴⁴ Obyvatelstvo daného území nemusí mít čistě civilní charakter. Jeho součástí mohou být i osoby nespňující vymezení civilisty podle mezinárodního humanitárního práva. Ve své podstatě musí ovšem charakter obyvatelstva zůstat

¹⁴⁰ SCHABAS, William. *The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 152. ISBN 9780199560738.

¹⁴¹ *Prosecutor vs. Katanga et al.*, Case No. ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. 9. 2008, § 399.

¹⁴² *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 76.

¹⁴³ *Ibid.*, § 77.

¹⁴⁴ *Prosecutor vs. Bagilishema*, Case No. ICTR-95-1A-T, Trial Chamber Judgement, 7. 6. 2001, § 80.

převážně civilní.¹⁴⁵ Tato podmínka je splněna i za situace, kdy je mezi obyvateli přítomna skupina partyzánů, bývalý kombatanti, kteří již složili zbraně a dále se neúčastní bojových operací, nebo osoby vyřazené z boje (*hors de combat*).¹⁴⁶

Termín civilní obyvatelstvo je tedy vnímán v širším smyslu, kdy ani přítomnost určitého počtu vojáků nebo nemá vliv na jeho civilní povahu.¹⁴⁷ Tento přístup zajišťuje naplňování elementárního cíle konceptu zločinů proti lidskosti, jímž je ochrana základních lidských hodnot a lidské důstojnosti.¹⁴⁸

3.2 Objektivní stránka

Objektivní stránka je základem trestné činnosti. Protože objektivní stránka trestného činu charakterizuje trestný čin z vnějšího pohledu, je právě ona typovým znakem, jenž od sebe jednotlivé trestné činy nejnázorněji a nejnápadněji odlišuje.¹⁴⁹ Objektivní stránka sestává z tzv. obligatorních a fakultativních znaků. Mezi obligatorní znaky se řadí jednání, následek a příčinný vztah mezi nimi. Do fakultativních znaků patří místo a čas jednání, způsob spáchání, popřípadě účinek nebo použitý prostředek.¹⁵⁰

V následujících podkapitolách se budu podrobněji věnovat jednotlivým znakům objektivní stránky zločinů proti lidskosti, tak jak je chápe Římský statut. Podrobně rozebrány a vysvětleny budou jak pojmy obsažené v *chapeau* článku 7, tak jednotlivá trestná jednání. Při výkladu se nejprve zaměřím na způsob spáchání zločinů. To z důvodu, že právě on určuje, zda např. vražda bude kvalifikována jako zločin proti lidskosti nebo jako „obyčejný“ zločin podle vnitrostátního práva. V první podkapitole pojednám o skutečnosti, že zločin proti lidskosti může být spáchán v době války i míru. Následně se budu věnovat výkladu požadavku rozsáhlého nebo systematického útoku a jeho souladu s politickou linií státu nebo organizace. Na závěr této sekce pak budou rozebrána a analyzována jednotlivá trestná jednání.

¹⁴⁵ *Prosecutor vs. Kordić et al.*, Case No. IT-95-14/2-T, Trial Chamber Judgement, 26. 2. 2001, § 180.

¹⁴⁶ *Prosecutor vs. Blaškić*, Case No. IT-95-14-T, Trial Chamber Judgement, 3. 3. 2000, § 214.

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ SCHABAS, William. *op. cit.* 140, s. 154.

¹⁴⁹ GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 151. ISBN 9788073575090.

¹⁵⁰ *Ibid.*, s. 151-152.

3.2.1 Absence klauzule „war nexus“

V pojetí Římského statutu jsou zločiny proti lidskosti oproštěny od jakékoliv formy souvislosti s ozbrojeným konfliktem. Tímto přístupem tak Statut potvrdil důležitý vývoj v oblasti stíhání zločinů proti lidskosti.

War nexus byl jako součást objektivní stránky zločinů vyžadován statuty obou tribunálů s hlavními válečnými zločinci 2. světové války. Zákon č. 10 Kontrolní rady pro Německo tento požadavek nezmiňoval, ale jednotlivé tribunály konané podle tohoto zákona se v dotčených případech řídily precedentem Norimberského tribunálu. Tudíž za zločiny proti lidskosti považovaly pouze ty činy, které byly spáchány ve spojení s válečnými zločiny nebo zločiny proti míru. Klauzule se poté objevila i v tzv. Norimberských zásadách.¹⁵¹

Tento limitující přístup jako první opustila Komise pro mezinárodní právo ve svém počátečním návrhu Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva z roku 1954, kde se požadavek souvislosti zločinů proti lidskosti s ozbrojeným konfliktem neobjevuje.¹⁵² To samé platí i pro pozdější návrhy Kodexu, které rovněž počítají s tím, že zločiny proti lidskosti mohou být spáchány i v době míru.¹⁵³ Tvůrci Římského statutu ovšem museli vzít v potaz i článek 5 Statutu ICTY, jenž omezuje jurisdikci tribunálu pouze na zločiny proti lidskosti spáchané za ozbrojeného konfliktu mezinárodní nebo vnitrostátní povahy. Ačkoliv v pojetí ICTY není war nexus součástí objektivní stránky zločinů, jeho opětovná inkluze do pozitivního mezinárodního práva nemohla zůstat bez povšimnutí členů obou výborů Valného shromáždění, kteří se na přípravě návrhu Statutu MTS podíleli.

Záznamy ze schůzek obou výborů prozrazují, že diskuze ohledně otázky souvislosti zločinů s ozbrojeným konfliktem byly poměrně výživné. Zastánci zachování této souvislosti nepřekvapivě argumentovali Norimberským precedentem a Statutem ICTY, zatímco odpůrci především Statutem ICTR, návrhem Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva a Úmluvou o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti.¹⁵⁴ Vzhledem k tomu, že na schůzích výborů nebylo v této otázce dosaženo

¹⁵¹ op. cit. 73.

¹⁵² Draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind, *Yearbook of the International Law Commission*. 1954, vol. II, s. 150.

¹⁵³ BASSIOUNI, M. Cherif. op. cit. 24, s. 177-183.

¹⁵⁴ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 145-146.

shody, objevuje se war nexus v návrhu Statutu MTS jako jedna z možných alternativ objektivní stránky skutkové podstaty zločinů.¹⁵⁵ Rozhodnout tudíž měli až delegáti na Římské konferenci. V jejím průběhu se opět naplno rozhořely debaty o tom, zda do konečného znění klauzuli zahrnout, či nikoliv. Názor, že zločiny proti lidskosti mohou být v pojetí Statutu MTS spáchány jak za války, tak v době míru, nakonec převážil. V poslední den konference tak byl přijat článek 7 ve znění, jež žádnou souvislost s ozbrojeným konfliktem nepožaduje.¹⁵⁶

3.2.2 Rozsáhlý nebo systematický útok

Atribut rozsáhlého nebo systematického útoku namířeného proti civilnímu obyvatelstvu je znakem, jenž odlišuje zločiny proti lidskosti od trestných činů podle vnitrostátního práva. Je to právě způsob spáchání v rámci širšího kontextu útoku, co např. z obyčejné vraždy dělá zločin proti lidskosti. Při formulaci této podmínky se tvůrci Statutu inspirovali definicí zločinů obsaženou v Statutu ICTR.¹⁵⁷ Znak rozsáhlosti nebo systematickosti byl zároveň potvrzen rozhodovací praxí ICTY jako podmínka podle mezinárodního obyčejového práva.¹⁵⁸

Samotné pojmy „rozsáhlý“ nebo „systematický nejsou nikde v Římském statutu blíže vymezeny. Statut definuje pouze pojem „útok“, a to v článku 7 odst. 2 písm. a) jako *jednání spočívající v opakovaném páčání činů páchaných v odstavci 1 v souladu s politickou linií státu nebo organizace směřující k provedení takového útoku nebo s úmyslem napomáhat uplatňování takové politické linie*. Znaky skutkových podstat dále stanoví, že se nemusí jednat o útok vojenský.¹⁵⁹

Podle Přípravného senátu MTS tak termín „rozsáhlý“ znamená, že je útok veden ve velkém měřítku (např. na rozlehlém území) nebo má za následek vysoký počet obětí.¹⁶⁰ Takový útok musí být masivní, frekventovaný, kolektivně vedený a namířený

¹⁵⁵ *Report of the Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court* [online]. 1998, UN Doc. A/CONF.183/2/Add.1, s. 26 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://legal.un.org/icc/docs.htm>

¹⁵⁶ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 147.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ *Prosecutor vs. Tadić*, Case No. IT-94-1-T, Opinion and Judgement, 7. 5. 1997, § 656.

¹⁵⁹ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Introduction, odst. 3.

¹⁶⁰ *Prosecutor vs. Bashir*. Case No. ICC-02/05-01/09, Decision on the Prosecution's Application for a Warrant against Omar Hassan Ahmad Al Bashir, 4. 3. 2009, § 81.

proti velkému množství obětí.¹⁶¹ Termín „systematický“ pak odkazuje na organizovanou povahu útoku.¹⁶² Bez ní by totiž samotný útok buď nebyl vůbec proveditelný, nebo by neměl takový účinek. Systematičnost se tak projevuje vyšším stupněm plánování, které může být projevem určité státní nebo organizační politiky. Individuální zločin tak musí v rámci systematického útoku sledovat takový předem stanovený plán nebo politiku.¹⁶³

Stejně jako v případech před ad hoc tribunály se znaky rozsáhlosti a systematičnosti váží k celkovému útoku, ne k jednotlivým zločinům. Z toho plyne, že individuálně trestně odpovědný za zločin proti lidskosti bude i pachatel, který usmrtil pouze i jednu jedinou osobu, za předpokladu že tato vražda byla spáchána v kontextu širšího útoku proti civilnímu obyvatelstvu.¹⁶⁴

3.2.3 Politická linie státu nebo organizace

Potřeba existence určité politické linie státu nebo organizace (State or organizational policy) je ve Statutu explicitně vyjádřena v článku 7 odst. 2 písm. a), který definuje pojem „útok.“ Pojem „politická linie státu nebo organizace“ je dále rozveden ve Znacích skutkových podstat, které stanoví, že „politikou nabádající k útoku“ se rozumí podpora či podněcování k útoku ze strany státu nebo organizace.¹⁶⁵ Podpora k útoku může být vyjádřena i záměrným nekonáním (např. nezasáhnutím proti nepokojům) institucí státu nebo organizace.¹⁶⁶

Dle názoru Přípravného senátu MTS je požadavek souladu útoku s politickou linií požadován z důvodu zachování určitého stupně organizace u útoku, který je rozsáhlý, ale není systematický. Takový útok totiž i přes absenci znaku systematičnosti, tak jak ho chápe Statut, stále ke svému provedení potřebuje jisté veřejné nebo soukromé zdroje, což samo o sobě implikuje potřebu organizace alespoň v hrubých rysech.¹⁶⁷

¹⁶¹ *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 83.

¹⁶² *Prosecutor vs. Bashir*. Case No. ICC-02/05-01/09, Decision on the Prosecution's Application for a Warrant against Omar Hassan Ahmad Al Bashir, 4. 3. 2009, § 81.

¹⁶³ WERLE, Gerhard. *Principles of international criminal law*. The Hague: T. M. C. Asser Press, 2005, s. 226. ISBN 9789067041966.

¹⁶⁴ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of murder, odst. 1.

¹⁶⁵ *Ibid.*, Crimes against humanity, Introduction, odst. 3.

¹⁶⁶ *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 6.

¹⁶⁷ *Prosecutor vs. Katanga et al.*, Case No. ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. 9. 2008, § 396.

Politickou linii mohou vytvářet skupiny osob, které vykonávají vládu v určitém teritoriu nebo organizace způsobilé ke spáchání rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu.¹⁶⁸ Tato linie přitom nemusí být nijak formalizována.¹⁶⁹ Nemusí být dokonce ani přesně a jasně vymezená. Rovněž není požadováno, aby byla vytvářena na nejvyšší úrovni státu nebo organizace. Její existence pak bývá dovozována především z faktických událostí.¹⁷⁰

Poněkud sporným se může zdát pojem „organizace,“ Římský statut totiž nikde blíže neurčuje, o jaký typ organizace může jít.¹⁷¹ Podle názoru profesora Schabase by měl být tento termín vykládán tak, aby zahrnoval tzv. kvazi – státní subjekty. Tedy ty, které jednají jako státy (mají např. určitý výkonný aparát), i když za ně nejsou formálně považovány.¹⁷² Zároveň by měla být vyloučena možnost příliš extenzivní formy výkladu. V krajním případě by potom mohlo za organizaci ve smyslu článku 7 odst. 2. písm. a) Statutu být považováno občanské sdružení, nebo různé gangy.¹⁷³ V prozatímní praxi, k žádnému takovému excesu nedošlo a za organizace tak byly považovány povětšinou partyzánská a separatistická hnutí nejrůznějšího druhu např. „Force de Résistance Patriotique en Ituri“ v Demokratické republice Kongo.¹⁷⁴

3.2.4 Jednotlivá trestná jednání

Po chapeau úvodního odstavce následuje seznam jednotlivých trestných jednání, respektive jednotlivých zločinů. Ty jsou v některých případech doplněny výkladovými ustanoveními v odst. 2. Důležitým vodítkem při výkladu jednotlivých zločinů je v této práci již citovaný dokument Znaky skutkových podstat. Právě v něm jsou totiž obsaženy jednotlivé skutkové podstaty zločinů, jejichž rozboru se budu na následujících stranách věnovat. Analýze tak budou postupně podrobeny všechny zločiny, a to v pořadí, v jakém je vyjmenovává článek 7 ve svém odst. 1.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 81.

¹⁷⁰ WERLE, Gerhard. op. cit. 163, s. 226.

¹⁷¹ ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 134.

¹⁷² SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 152.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Ituri: "Covered in Blood"- Ethnically Targeted Violence In Notheastern DR Congo. *Human Rights Watch* [online]. 2003 vol. 15, No. 11 (A), s. 9 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://www.hrw.org>

Vražda

Prvním zločinem uvedeným v článku 7 je vražda. Její umístění na první místo tak koresponduje s praxí zavedenou už Statutem Norimberského tribunálu a zároveň je vyjádřením přesvědčení, že lidský život je tou nejzákladnější a zároveň nejvyšší hodnotou, která je hodna ochrany.

Výkladová ustanovení v odst. 2 se o vraždě nezmiňují a Znaky skutkových podstat obsahují pouze velice stručné vymezení její skutkové podstaty. Ta spočívá v tom, že pachatel usmrtí jednu nebo více osob,¹⁷⁵ přičemž termín „usmrtit“ je zaměnitelný s termínem „způsobit smrt.“¹⁷⁶ Tato stručná definice byla rozvedena až praxí MTS. Podle ní je pro spáchání vraždy nutné, aby nastala smrt oběti, přičemž tato musí být následkem jednání pachatele.¹⁷⁷ Samotné jednání může mít formu konání nebo opomenutí.¹⁷⁸ Smrt oběti může být dovozena z faktických okolností případu.¹⁷⁹ Není tedy nutné, aby bylo nalezeno či dokonce přesně identifikováno tělo oběti.¹⁸⁰ Povinností žalobce je dokázat příčinnou souvislost mezi jednáním pachatele a smrtí oběti.¹⁸¹ I když přípravný senát neshledá nutnou identifikaci nebo nalezení těla, od žalobce se stále očekává mimo jiné stanovení místa údajné vraždy, dále pak určení alespoň přibližného data jejího spáchání, zjištění prostředků, kterých bylo k vraždě užito, stejně tak jako zjištění okolností, za kterých ke spáchání vraždy došlo.¹⁸²

Ke vzniku trestní odpovědnosti za zločin proti lidskosti vraždy je třeba úmyslného zavinění. Znaky skutkové podstaty v tomto ohledu nehovoří úplně jasně, z absence subjektivní stránky ve formulaci skutkové podstaty vraždy by se dalo dokonce vyvodit, že vražda jako zločin proti lidskosti může být spáchána i formou neúmyslného zabití.¹⁸³ To samozřejmě není pravda. Článek 7 Statutu totiž musí být vykládán v souladu s jeho článkem 30, který upravuje subjektivní stránku pro účely MTS takto: *Není-li stanoveno jinak, osoba je trestně odpovědná a může jí být uložen*

¹⁷⁵ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of murder, odst. 1.

¹⁷⁶ *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 7.

¹⁷⁷ *Prosecutor vs. Katanga et al.*, Case No. ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. 9. 2008, § 421.

¹⁷⁸ *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 132.

¹⁷⁹ *Ibid.*

¹⁸⁰ *Ibid.*, § 133.

¹⁸¹ *Ibid.*, § 132.

¹⁸² *Ibid.*, § 133.

¹⁸³ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 158.

trest za zločin spadající do jurisdikce Soudu, pouze pokud naplnila objektivní stránku zločinu úmyslně a vědomě... Žalobce tak musí dokázat, že pachatel buď měl v úmyslu způsobit smrt oběti (přímý úmysl), nebo byl srozuměn s tím, že za obvyklého běhu událostí může ke smrti oběti dojít (nepřímý úmysl).¹⁸⁴ Podle Přípravného senátu může být úmysl usmrtit dovozen např. z použití střelné zbraně proti neozbrojené osobě.¹⁸⁵

Vražda není jediným zločinem obsaženým ve Statutu, jehož objektivní stránka spočívá v usmrcení jedné nebo více osob. Tímto jednáním lze spáchat i zločin genocidia a válečný zločin. Poněkud nesystémové se pak může zdát řešení, kdy jednotlivé zločiny páchané sice za různých okolností avšak spočívající de facto ve stejném jednání, nesou v rámci Statutu tři různé názvy. Tak genocidium pachatel nespáchá vraždou příslušníků skupiny, ale usmrcením příslušníků skupiny. Stejně tak nelze v pojetí Statutu spáchat válečný zločin vraždy, nýbrž válečný zločin úmyslného zabití. Tato diskrepance je vysvětlována různým historickým vývojem těchto jednotlivých skupin zločinů podle mezinárodního práva.¹⁸⁶

Vyhlašování

Po vraždě následuje ve výčtu zločinů zločin vyhlašování. Ten je upraven v článku 7 odst. 1 písm. b) a dále rozveden v odst. 2 písm. b). „Vyhlašováním“ se tak rozumí *úmyslné uvedení do životních podmínek, které mají přivodit zničení části obyvatelstva, mimo jiné znemožnění přístupu k potravinám a lékům*. Aby byla naplněna objektivní stránka zločinu vyhlašování, požadují Znaký skutkových podstat v první řadě usmrcení jedné nebo více osob pachatelem.¹⁸⁷ Toho může pachatel dosáhnout výše zmíněným uvedením do nepříznivých životních podmínek.¹⁸⁸ Smrt tedy může nastat v důsledku použití přímých i nepřímých metod.¹⁸⁹ Samotné jednání dále musí buď samo o sobě založit, nebo být součástí masového zabíjení civilních obyvatel.¹⁹⁰ Toto ustanovení má pravděpodobně obsáhnout případy týkající se prvotních aktů násilí, kdy

¹⁸⁴ Římský statut Mezinárodního trestního soudu. op. cit. 21, čl. 30 odst. 2.

¹⁸⁵ *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 138.

¹⁸⁶ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 157.

¹⁸⁷ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of extermination, odst. 1.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid., pozn. pod čarou č. 8.

¹⁹⁰ Ibid., odst. 2.

zabíjení civilistů ještě stupně masovosti nedosáhlo, avšak později se tak stane.¹⁹¹ Zjednodušeně řečeno se dá na vyhlazování nahlížet jako na vraždu páchanou ve velkém rozsahu.¹⁹²

Zločin proti lidskosti vyhlazování je podobný zločinu genocidia spáchaného *úmyslným uvedením kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení.*¹⁹³ U vyhlazování však chybí tzv. genocidní úmysl zničit úplně nebo částečně skupinu lidí, která je jako cíl určena na základě rasy, náboženského přesvědčení nebo národní či etnické příslušnosti. Zahrnutí zločinu vyhlazování tak dává Soudu praktickou možnost postihnout hromadné vraždění civilních obyvatel i v případě, že nejsou splněny znaky vyžadované skutkovou podstatou genocidy. Ta je tedy k zločinu proti lidskosti vyhlazování ve faktickém poměru speciality.¹⁹⁴

Zotročování

Zotročování je jednou z klasických forem zločinů proti lidskosti.¹⁹⁵ Podle článku 7 odst. 2 písm. c) se jím rozumí *výkon některých nebo veškerých pravomocí vyplývajících z vlastnického práva k osobě, včetně výkonu takové pravomoci v souvislosti s obchodováním s lidmi, zejména ženami a dětmi.* Znaky skutkových podstat přidávají k definici ze Statutu několik příkladů pravomocí vyplývajících z vlastnického práva k osobě. Jsou jimi nákup, prodej, výpůjčka a směna osoby nebo zbavení její osobní svobody podobným způsobem.¹⁹⁶ V poznámce pod čarou je pak upřesněno, že takové zbavení svobody může za určitých okolností zahrnovat nucené práce nebo jinou degradaci osobního statutu podle Dodatkové úmluvy o zrušení otroctví, obchodu s otroky a institucí a zvyklostí obdobných otroctví z roku 1956.¹⁹⁷ Jednáním, jehož účelem je zbavit někoho osobní svobody, je myšleno i nelegální obchodování s lidmi, především s ženami a dětmi.¹⁹⁸ Výčet pravomocí uvedený ve Znacích skutkových podstat není taxativní, Přípravný senát v případě „Katanga“ tak

¹⁹¹ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 159.

¹⁹² *Prosecutor vs. Ntakirutimana et al.*, Case No. ICTR-96-10-A & ICTR-96-17-A, Appeal Judgement, 13. 12. 2004, § 542.

¹⁹³ Římský statut Mezinárodního trestního soudu. op. cit. 21, čl. 6 písm. c).

¹⁹⁴ ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 134.

¹⁹⁵ WERLE, Gerhard. op. cit. 163, s. 236.

¹⁹⁶ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of enslavement, odst. 1.

¹⁹⁷ *Ibid.*, poz. pod čarou č. 11.

¹⁹⁸ *Ibid.*

prohlásil, že sexuální otroctví, jako forma zotročování může být spáchána bez jakýchkoliv komerčních zájmů.¹⁹⁹

Lidé jsou typicky zotročováni za účelem vykonávání práce. Mezinárodní humanitární právo však nezakazuje všechny formy nucených prací. Např. článek 51 čtvrté Ženevské úmluvy se pokouší o jejich regulaci. Podle něj nesmí okupační mocnost nutit osoby chráněné mezinárodním humanitárním právem k nuceným pracím, dokud tyto osoby nedovrší 18. rok věku. Osoby starší 18 let mohou poté vykonávat pouze činnosti nutné pro zabezpečení potřeb okupační armády nebo pro zabezpečení veřejných potřeb populace, jimiž jsou myšleny např. zajištění stravy, ubytování, ošacení, dopravy, zdravotní péče atd.²⁰⁰ Nucenými pracemi se ve svém článku 5 odst. 1 zabývá i Dodatkový protokol II. V něm stojí, že budou-li osoby zbavené svobody z důvodů souvisejících s ozbrojeným konfliktem přinuceny pracovat, tak budou mít pracovní podmínky a záruky podobné těm, jaké má místní civilní obyvatelstvo.²⁰¹ V době míru jsou však podobné praktiky bezvýjimečně zakázány.²⁰² Judikatura ICTY ustanovila v těchto případech pravidlo, že vynucování nucených či povinných prací je poznávacím znakem zotročení, který musí být při zjišťování, zda k tomuto zločinu došlo brán v potaz.²⁰³ Za výkon takových prací většinou nenáleží odměna a zpravidla, ne však vždy, jsou doprovázeny fyzickým strádáním zotročených osob. Ženy, jako oběti tohoto zločinu, jsou navíc často nuceny k pohlavnímu styku a prostituci.²⁰⁴

Deportace nebo násilný přesun obyvatelstva

Zločin proti lidskosti deportace vychází ze Statutu Norimberského tribunálu. Článek 7 odst. 1 písm. d) Římského statutu doplňuje, že trestný je i násilný přesun obyvatelstva. Objektem tohoto činu je podle ICTY zájem na zajištění práv jednotlivců žít ve svých komunitách a domovech bez zásahů zvenčí.²⁰⁵ Výkladové ustanovení

¹⁹⁹ *Prosecutor vs. Katanga et al.*, Case No. ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. 9. 2008, §§ 343, 347-354.

²⁰⁰ *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války* [online]. 1949, čl. 51 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.cervenkyriz.eu>

²⁰¹ *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II)* [online]. 1949, čl. 5 odst. 1. písm. e) [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.cervenkyriz.eu>

²⁰² SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 162.

²⁰³ *Prosecutor vs. Kunarac et al.*, Case No. IT-96-23 & 23/1 T, Trial Chamber Judgement, 22. 2. 2001, §§ 542-543.

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ *Prosecutor vs. Krnojelac*, Case No. IT-97-25-A, Appeals Chamber Judgement, 17. 9. 2003, § 218.

v článku 7 odst. 2 písm. d) hovoří o deportaci nebo násilném přesunu obyvatelstva jako o *násilném vysídlení dotčených osob prostřednictvím vyhoštění či jiných donucovacích prostředků z jejich zákonného místa pobytu, za neexistence důvodů povolených mezinárodním právem*. Znaky skutkových podstat pak doplňují, že ke spáchání tohoto zločinu musí pachatel za neexistence důvodů povolených mezinárodním právem deportovat nebo násilně přesunout jednu nebo více osob do jiného státu nebo místa vyhoštěním nebo za použití jiných donucovacích prostředků. Přítomnost osob na místě, odkud byly deportovány či násilně přesunuty, musela být přitom v souladu se zákonem a pachatel si v době spáchání musel být vědom faktických okolností, jež zakládaly právo oněch osob na daném místě pobývat.²⁰⁶ Násilím se nerozumí pouze použití fyzické síly, pojem může zahrnovat hrozbu síly nebo donucení pomocí pohrůžky uvěznění, zadržení nebo psychického nátlaku. Pachatel sám nemusí tyto okolnosti vyvolat, postačí, pokud využil již existující atmosféru nátlaku způsobitou vyvolat v dotčených osobách důvodné obavy o jejich život, zdraví apod.²⁰⁷ Termín „deportoval nebo násilně přesunul“ má stejný význam jako „násilně přemístil“.²⁰⁸

Rozdíl mezi deportací a násilným přesunem obyvatelstva je v povaze místa, na které jsou osoby přesouvány. Pokud je přesun uskutečněn v rámci hranic jednoho státu, jedná se o násilný přesun. Zatímco deportací se rozumí přesun obyvatel ze státu jejich zákonného pobytu na území druhého státu či států.²⁰⁹

Deportace nebo násilný přesun jsou zločinem proti lidskosti pouze za předpokladu, že k nim došlo z důvodů nepovolených mezinárodním právem. Za příklad mezinárodním právem povolených deportací nebo přesunů mohou sloužit ty, jež jsou prováděny k zajištění bezpečnosti civilního obyvatelstva nebo z naléhavých nejen vojenských důvodů.²¹⁰ Přesuny za těchto výjimečných okolností jsou pak nazývány „evakuací“.²¹¹ Ta se vyznačuje přechodností, jinak řečeno, jakmile pominou důvody evakuace, lidé jsou transportováni zpět do svých domovů. Soudní senát ICTY ve věci „Blagojević“ k této věci poznamenal, že mezinárodní humanitární právo již dlouhou

²⁰⁶ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of deportation or forcible transfer of population, odst. 1-3.

²⁰⁷ *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 12.

²⁰⁸ *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 13.

²⁰⁹ WERLE, Gerhard. op. cit. 163, s. 240-241.

²¹⁰ *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války*. op. cit. 200, čl. 49; *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II)*. op. cit. 201, čl. 17 odst. 1.

²¹¹ *Ibid.*

dobu upravuje nejen právo, ale také povinnost vojenských velitelů evakuovat civilisty z oblastí, kde jim kvůli probíhajícím vojenským operacím hrozí nebezpečí.²¹²

Věznění nebo jiné závažné formy zbavení osobní svobody

Věznění nebylo jako zločin proti lidskosti uvedeno ve Statutu Norimberského tribunálu, objevilo se však v Zákoně č. 10 Kontrolní rady pro Německo a později i ve statutech obou ad hoc tribunálů.²¹³ Římský statut rozšiřuje skutkovou podstatu i na jiné závažné formy zbavení osobní svobody v rozporu se základními pravidly mezinárodního práva. Druhý odstavec článku 7 se o věznění nezmiňuje. Nahlédneme - li do Znaků skutkových podstat, zjistíme, že pachatel tohoto zločinu musí uvěznit nebo jiným závažným způsobem zbavit osobní svobody jednu nebo více osob. Závažnost jednání musí být taková, že znamená porušení základních norem mezinárodního práva, přičemž pachatel si musí být vědom faktických okolností, jež tuto závažnost zakládají.²¹⁴

Během přípravy Římského statutu se u několika delegací vyskytly obavy, že by za zločin věznění mohlo být považováno i zákonné uvěznění jako následek výkonu státní moci.²¹⁵ Aby však věznění bylo možné považovat za zločin, musí nastat bez řádného procesu.²¹⁶ Právě pokrytí situací, kdy protiprávní státní režim prostřednictvím soudního aparátu uvrhá lidi do vězení zpravidla v souladu s vlastními zákony, je smyslem celého ustanovení.²¹⁷ Zbavení osobní svobody jako důsledek odsouzení v řádném procesu tudíž zločinem věznění není.

Mučení

O mučení se jako o zakázaném jednání hovoří v celé řadě pramenů, které lze dle mého názoru považovat za součást mezinárodního obyčejového práva. Zběžně se jedná např. o tzv. Lieberův kodex z roku 1863 nebo Úmluvu o zákonech a obyčejích války pozemní z roku 1907.²¹⁸ Naproti tomu se neobjevuje ve Statutu Norimberského ani

²¹² SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 165.

²¹³ Srovnej kapitoly 2.2 a 2.3 této práce.

²¹⁴ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of imprisonment or other severe deprivation of physical liberty, odst. 1-3.

²¹⁵ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 165.

²¹⁶ RATNER, S. R., ABRAMS, J. op. cit. 22, s. 72.

²¹⁷ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 165.

²¹⁸ *Ibid.*, s. 166.

Tokijského tribunálu, je však obsaženo v Zákoně č. 10.²¹⁹ Statuty obou ad hoc tribunálů rovněž toto jednání ve výčtu zločinů proti lidskosti uvádějí.²²⁰

Článek 7 odst. 2 písm. e) definuje mučení jako *úmyslné způsobení citelné bolesti nebo tělesného či duševního utrpení osobě, kterou obviněný drží ve vazbě nebo má jiným způsobem ve své moci. Pojem „mučení“ nicméně nezahrnuje bolest či utrpení vzniklé v důsledku zákonem stanovených trestů, vyplývající z povahy těchto trestů nebo tyto tresty provázející*. K tomu, aby mohlo být mučení vykonáno, musí být osoba, jež má být mučena ve vazbě nebo pod faktickou kontrolou pachatele.²²¹ Akt mučení přitom nemusí sledovat žádný specifický záměr např. získání informací od mučené osoby.²²² V tomto bodě je patrný nesoulad s definicí mučení jako zločinu proti lidskosti obsaženou v judikatuře ad hoc tribunálů. Tribunály totiž ve své praxi uplatňovali vymezení mučení podle článku 1. Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.²²³ Podle tohoto článku musí být mučení prováděno s určitým záměrem.²²⁴ Existenci specifického záměru vyžaduje i samotný MTS u skutkové podstaty mučení jako válečného zločinu.²²⁵

Kritériem, které odlišuje zločin mučení od jiných podobných zločinů, je míra způsobené bolesti. Přípravný senát MTS ve věci „Bemba“ stanovil, že i když práh bolesti není ani ve Statutu ani v Znacích skutkových podstat uveden jako požadavek nutný pro naplnění skutkové podstaty mučení, je všeobecně uznáváno v aplikovatelných smlouvách a v judikatuře, že oběť mučení musí pociťovat velkou bolest a utrpení, aby mohlo být jednání pachatele posouzeno jako zločin mučení.²²⁶ Při posuzování závažnosti takového jednání musí být nejdříve zkoumána míra způsobené újmy z obecného hlediska. Poté lze přistoupit ke zkoumání následků u každé jednotlivé oběti. Při tomto zkoumání se má soud zaměřit především na fyzické a psychické následky, dalšími faktory ovlivňujícími míru způsobené újmy mohou být např. věk, pohlaví nebo

²¹⁹ Srovnej kapitola 2.2 této práce.

²²⁰ Srov. kapitoly 2.3.1 a 2.3.2 této práce.

²²¹ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of torture, odst. 2.

²²² *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 14.

²²³ *Prosecutor vs. Kunarac et al.*, Case No. IT-96-23 & 23/1-A, Appeals Chamber Judgement, 12. 6. 2002, § 142; *Prosecutor vs. Delalić et al.*, Case No. IT-96-21-T, Trial Chamber Judgement, 16. 11. 1998, §§ 452-460.

²²⁴ *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* [online]. 1984, čl. 1 [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: <http://www.osn.cz>

²²⁵ *Elements of Crimes*. War crimes, War crime of torture, odst. 2.

²²⁶ *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 193.

předchozí zdravotní stav oběti.²²⁷ Ačkoliv mučení často zanechává trvalé následky na zdraví oběti, požadavek permanentního poškození zdraví není k naplnění skutkové podstaty vyžadován.²²⁸ Utrpení a bolest samozřejmě nemusí být jen povahy fyzické. Psychické utrpení člověka donuceného sledovat týrání svých bližních může dosáhnout úrovně závažnosti požadované pro zločin mučení.²²⁹

Pokud jde o subjektivní stránku zločinu mučení, není nutné dokázat, že si byl pachatel vědom závažnosti újmy způsobené jeho jednáním. K naplnění subjektivní stránky tudíž postačí, že pachatel zamýšlel jednat daným způsobem.²³⁰ Pokud totiž jde o subjektivní stránku, jejíž součástí je posouzení míry závažnosti jednání (value judgement), není nezbytné, aby pachatel posoudil tuto míru přesně.²³¹ Toto pravidlo není bezvýjimečné, platí, pouze pokud není stanoveno jinak.²³²

Na rozdíl od ad hoc tribunálů, MTS odmítl posoudit znásilnění jako formu mučení.²³³

Znásilnění a jiné formy sexuálního násilí

Článek 7 odst. 1 písm. g) je rozsáhlým ustanovením pojednávajícím o zločinech se sexuálním podtextem. Obsahuje 6 jednotlivých zločinů, jmenovitě znásilnění, sexuální otroctví, nucená prostituce, nucené těhotenství, nucená sterilizace nebo jiné formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti. Pro srovnání, Statut Norimberského tribunálu žádné ustanovení o činech sexuálního násilí neobsahoval, Zákon č. 10 Kontrolní rady pro Německo vyjmenovává, stejně jako statuty ad hoc tribunálů, pouze zločin znásilnění.²³⁴

Ačkoliv jsou tyto zločiny často označovány jako tzv. genderově motivované a jejich zařazení do Římského statutu bylo vedeno potřebou reagovat na utrpení žen v dobách páchání masových zvěrstev, jejich pachatelem i obětí může být osoba

²²⁷ *Prosecutor vs. Kvočka et al.*, Case No. IT-98-30/1 T, Trial Chamber Judgement, 2. 11. 2001, §§ 142-143.

²²⁸ *Ibid.*, § 148.

²²⁹ *Ibid.*, § 149.

²³⁰ *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 194.

²³¹ *Elements of Crimes*. General Introduction, odst. 4.

²³² *Ibid.*

²³³ *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 204.

²³⁴ Srovnej kapitoly 2.2 a 2.3 této práce.

jakéhokoliv pohlaví.²³⁵ Výjimkou je pouze zločin nuceného těhotenství, který může být spáchán pouze na osobě ženského pohlaví.²³⁶

Znásilnění. Pojem „znásilnění“ není uveden ve výkladovém ustanovení v odst. 2 článku 7. Podrobně je však popsán ve Znacích skutkových podstat. Zločin tak spočívá v průniku (penetration) pohlavního orgánu pachatele do jakékoli části těla oběti, nebo v průniku jakéhokoliv objektu nebo jiné části těla pachatele do pohlavního orgánu nebo análního otvoru oběti, průnik přitom může být i nepatrný.²³⁷ Čin musí být spáchán za jedné z okolností uvedených v odst. 2. Těmito okolnostmi jsou násilí, pohrůžka násilí nebo donucení vyvolané strachem z násilí, zadržení nebo uvěznění, dále pak psychický nátlak nebo zneužití moci proti osobě, využití již existující atmosféry nátlaku, nebo skutečnost, že osoba nebyla schopná dát opravdový souhlas.²³⁸ Osoba je nezpůsobilá k vyjádření souhlasu z důvodů vrozeného postižení, vyvolané duševní poruchy nebo z důvodu věku.²³⁹ Tvůrci Statutu se tak přiklonili ke kazuistickému přístupu, jenž zvolil před nimi i ICTY v případě „Furundžija.“²⁴⁰ Pojem znásilnění se tak neomezuje jen na soulož, ale i na jiné sexuální praktiky srovnatelné se souloží (orální, anální sex) a dále také zahrnuje jednání spočívající ve vkládání cizích předmětů do pohlavních orgánů a análního otvoru.

Sexuální otroctví. Pro naplnění skutkové podstaty zločinu sexuálního otroctví je zapotřebí, aby pachatel naplnil skutkovou podstatu zotročování. K tomuto navíc přistupuje podmínka, že pachatel musel zapříčinit účast zotročené osoby (zotročených osob) na jednom nebo více aktech sexuální povahy.²⁴¹ Z komplexní povahy tohoto zločinu vyplývá, že bývá většinou páchan více pachateli spolčenými v rámci společného kriminálního záměru.²⁴²

Sexuální otroctví je tak zvláštní formou zotročování, jež je k obecnému zločinu zotročování v poměru speciality. Dle názoru soudního senátu Zvláštního soudu pro Sierra Leone je zákaz otroctví pro účely sexuálního zneužívání postaven na roveň

²³⁵ *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009, § 171.

²³⁶ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 170.

²³⁷ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of rape, odst. 1.

²³⁸ *Ibid.*, odst. 2.

²³⁹ *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 16.

²⁴⁰ *Prosecutor vs. Furundžija*, Case No. IT-95-17/1-T, Trial Chamber Judgement, 10. 12. 1998, § 185.

²⁴¹ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of sexual enslavement, odst. 1. a 2.

²⁴² *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 17.

otroctví pro účely vykonávání práce, a jeho zákaz je tudíž součástí *jus cogens*.²⁴³ Zařazení zločinu sexuálního otroctví mimo ustanovení upravující zločin zotročení neznamená, že se nejedná o formu zotročení. Motivem tvůrců Římského statutu bylo totiž mít všechny zločiny se sexuálním podtextem pohromadě v jednom ustanovení, tedy v článku 7 ods. 1. písm. g).²⁴⁴

Podle Přípravného senátu MTS sexuální otroctví zahrnuje situace jako nucená manželství, domácí služebnictví (*domestic servitude*) a jiné formy nucené práce zahrnující nedobrovolné sexuální aktivity. To může zahrnovat držení žen ve „znásilňovacích táborech“ (*rape camps*), vojenských nevěstincích (*comfort stations*), v nucených manželstvích s vojáky apod.²⁴⁵

Nucená prostituce. Pod pojmem „nucená prostituce“ se rozumí jednání, kdy pachatel přinutí jednu nebo více osob k jednomu nebo více aktům sexuální povahy a to za pomoci násilí, pohrůžky násilí, donucení schopného vyvolat oprávněný strach z násilí, zadržení nebo uvěznění, dále pak pomocí psychického nátlaku nebo zneužití moci proti osobě, využitím již existující atmosféry nátlaku, nebo využitím skutečnosti, že osoba nebyla schopna dát opravdový souhlas. Pachatel přitom takto jedná s úmyslem získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch.²⁴⁶ Jedná se prakticky o zpřesnění obecné definice nucené prostituce, tak jak ji popsala Gay J. McDougall, bývalá Zvláštní zpravodajka OSN pro otázky násilí páchaného na ženách za ozbrojených konfliktů.²⁴⁷

Zákaz nucené prostituce pramení z článku 27 čtvrté Ženevské úmluvy, kde stojí: *Ženy bud'tež zvlášť chráněny proti každému útoku na jejich čest, zejména pak proti znásilnění, proti nucení k prostituci a proti každému nemravnému jednání.*²⁴⁸ Komentář k Úmluvě vysvětluje, že toto ustanovení bylo reakcí na praktiky prováděné v průběhu 2. světové války. V průběhu války byly totiž tisíce žen donuceny odejít do nevěstinců, kde sloužily pro potěšení vojákům procházejících armád. Nákazy pohlavními chorobami, jako důsledek těchto praktik, byly velmi častým jevem, který jen prohluboval utrpení

²⁴³ *Prosecutor vs. Brima et al.*, Case No. SCSL-04-16-T, Trial Chamber Judgement, 20. 6. 2007, § 705.

²⁴⁴ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 170.

²⁴⁵ *Prosecutor vs. Katanga et al.*, Case No. ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. 9. 2008, § 436.

²⁴⁶ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of enforced prostitution, odst. 1. a 2.

²⁴⁷ Podle slečny McDougall je obecně za nucenou prostituci považována situace, kdy ovládající osoba nutí ovládanou osobu k sexuálním aktivitám. Viz. *Final Report of the Special Rappourter on systematic rape, sexual slavery and slavery-like practices during armed conflict* [online]. 1998, UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1998/13, § 31 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.refworld.org>

²⁴⁸ *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války*. op. cit. 200, čl. 27.

takto týraných žen.²⁴⁹ Nucená prostituce je rovněž zakázána Dodatkovými protokoly k Ženevským úmluvám, kde je uvedena jako jedna z forem urážky osobní důstojnosti.²⁵⁰

Nucené těhotenství. Tento zločin vyvolal ze všech zločinů obsažených v článku 7 odst. 1 písm. g) nejvíce kontroverzí. V průběhu vyjednávání o něm totiž vyvstala otázka potratů, a proti tomuto ustanovení se utvořila pozoruhodná koalice spojující v sobě Svatý stolec spolu s konzervativními islámskými režimy.²⁵¹

Nucené těhotenství je jako jediný zločin uvedený pod písm. g) blíže definován v odst. 2 článku 7 a to jako *nezákonné zbavení osobní svobody ženy, která byla bez svého souhlasu oplodněna s cílem ovlivnit etnické složení obyvatelstva nebo jinak závažně porušit mezinárodní právo. Tuto definici nelze v žádném případě vykládat tak, že by měla vliv na vnitrostátní právní předpisy týkající se těhotenství. Znaky skutkových podstat toto vymezení v zásadě opakují.*²⁵² Odkaz na národní předpisy ohledně těhotenství byl vložen k uspokojení státu výše zmíněné koalice. Ty se totiž obávaly, že by ustanovení mohlo být chápáno jako ospravedlnění potratů na mezinárodní úrovni.²⁵³

Nucená sterilizace. Ve Znacích skutkových podstat je uvedeno, že k naplnění této skutkové podstaty musí pachatel zbavit jednu nebo více osob schopnosti reprodukce a to bez jejího předchozího opravdového souhlasu. O nucenou sterilizaci se nejedná, pokud byl takový zásah ospravedlnitelný z lékařského hlediska jako nutná součást léčby.²⁵⁴ Zbavení schopnosti reprodukce musí být trvalé. Proto se za něj nepovažují opatření, jejichž účinek je pouze dočasný, např. podávání antikoncepce.²⁵⁵ Za opravdový souhlas nelze považovat, ten který byl získán prostřednictvím podvodu.²⁵⁶

²⁴⁹ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 173.

²⁵⁰ *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I)* [online]. 1949, čl. 75 odst. 2. písm. b), čl. 76 odst. 1. [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.cervenkykriz.eu>; *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II)*. op. cit. 201, čl. 4 odst. 2. písm. e).

²⁵¹ ŠTURMA, Pavel. op. cit. 1, s. 136

²⁵² Srovnej *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of forced pregnancy.

²⁵³ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 173-174.

²⁵⁴ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of enforced sterilization, odst. 1. a 2.

²⁵⁵ *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 19.

²⁵⁶ *Ibid.*, pozn. pod čarou č. 20.

Typickým příkladem tohoto zločinu jsou experimenty prováděné za 2. světové války v koncentračních táborech v Osvětimi a Ravensbrücku. Jejich cílem bylo vyvinout sterilizační techniky, které by mohly být použity v masovém měřítku a mohli tak sloužit jako nástroj k dosažení ideálu „čisté rasy.“²⁵⁷

Jiné formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti. Tato zbytková klauzule je charakterizována dvěma formami jednání. První z nich je situace, kdy pachatel vykonal na jedné či více osobách akt sexuální povahy. Druhou možností je, že pachatel k takovému aktu jednu nebo více osob přinutil, a to za pomoci stejných prostředků jako v případě zločinu znásilnění. Závažnost takových jednání přitom musí být srovnatelná s těmi, jež jsou obsahem ostatních trestných činů uvedených v článku 7 odst. 1 písm. g) a pachatel si musí být takové závažnosti svého jednání vědom.²⁵⁸

Zvláštní soud pro Sierra Leone nazval „jiné formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti“ zbytkovou kategorií s neuzavřeným obsahem, která má pojmout všechny závažné zločiny sexuální povahy, jež útočí na fyzickou nebo psychickou integritu člověka.²⁵⁹

Problematickým se může zdát vztah této zbytkové klauzule s obecnou zbytkovou klauzulí obsaženou pod písm. k), tedy „jinými nelidskými činy.“²⁶⁰ Ad hoc tribunály jejichž statuty neobsahovaly kategorii „jiné formy sexuálního násilí“ klasifikovali činy, které by v pojetí MTS spadaly do této kategorie, jako „jiné nelidské činy.“ Z praxe ICTR se jednalo např. o zohavení pohlavních orgánů mrtvých těl,²⁶¹ či veřejné ponižování žen.²⁶² Podle mého názoru, jde však pouze o kosmetickou změnu. Cílem tvůrců zde bylo především explicitní vyjádření zákazu činů, které útočí na tak citlivou oblast jako je lidská sexualita.

Perzekuce

Perzekuce je klasickým příkladem zločinu proti lidskosti. O zločinu perzekuce z politických, rasových či náboženských důvodů se zmiňoval už Statut Norimberského

²⁵⁷ United States vs. Brandt et al. *Trials of war criminals before Nuremberg Military Tribunal Vol. 1* [online]. 1946-1949, s. 694-738 [cit. 2014-05-17]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>

²⁵⁸ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of sexual violence, odst. 1. – 3.

²⁵⁹ *Prosecutor vs. Brima et al.*, Case No. SCSL-04-16-T, Trial Chamber Judgement, 20. 6. 2007, § 720.

²⁶⁰ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 175.

²⁶¹ *Prosecutor vs. Kajelijeli*, Case No. ICTR-98-44A-T, Judgement and Sentence, 1. 12. 2003, §§ 934-936.

²⁶² *Prosecutor vs. Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-T, Trial Chamber Judgement, 2. 9. 1998, § 697.

tribunálu. Toto vymezení bylo poté převzato i do Zákona č. 10 Kontrolní rady pro Německo a do statutů obou ad hoc tribunálů.²⁶³ Tvůrci Římského statutu zvolili při pojmenování zločinu poněkud extenzivnější přístup. Celý název zločinu tak zní *persekuce jakékoli identifikovatelné skupiny nebo kolektivu z důvodů, politických, rasových, národnostních, etnických, kulturních či náboženských nebo z důvodu pohlaví, jak je definováno v odstavci 3, či z jiných důvodů, jež jsou podle mezinárodního práva všeobecně považovány za nepřípustné, v souvislosti s činy uvedenými v tomto odstavci nebo s jakýmkoli zločinem spadajícím do jurisdikce Soudu.*²⁶⁴ Článek 7 odst. 2. dále stanoví, že perzekucí je *úmyslné a závažné zbavení základních práv v rozporu s mezinárodním právem z důvodu identity skupiny nebo kolektivu*. Skutkovou podstatu tedy pachatel naplní, pokud jednu nebo více osob zbaví základních práv za okolností výše uvedených.²⁶⁵

Na první pohled došlo, v porovnání s předchůdci Římského statutu, k rozšíření výčtu perzekučních důvodů. Výčet je navíc neuzavřený, což činí toto ustanovení pružným z hlediska aplikace. Na druhou stranu, velice omezujícím je fakt, že zločin perzekuce je vázán na spáchání jiného zločinu uvedeného v článku 7 nebo na spáchání jakéhokoliv zločinu v jurisdikci soudu. Tato podmínka stanovená v odst. 4 znaků skutkové podstaty zločinu perzekuce je konstruovaná velice nešťastně a vykazuje zásadní vnitřní rozpory.

První alternativou je spáchání zločinu perzekuce ve spojení s jakýmkoliv zločinem uvedeným v článku 7. To ovšem otevírá brány absurdní interpretaci, kdy je zločin perzekuce možno spáchat ve spojení s dalším zločinem perzekuce. Další lapsus skýtá druhá, širší alternativa, tedy spáchání perzekuce ve spojení s jakýmkoliv zločinem v jurisdikci soudu. Tato formulace činí první alternativu z logického hlediska nadbytečnou, protože zločiny proti lidskosti (článek 7) jsou zcela evidentně součástí věcné jurisdikce Soudu. Při bližším zkoumání ovšem objevíme mnohem zásadnější problém. Souběh zločinu proti lidskosti perzekuce a zločinu genocidy je vzhledem k jejich faktickému poměru speciality těžko představitelný. Poté už přichází v úvahu pouze souběh s některým s válečných zločinů. Úmyslem tvůrců bylo zcela jistě omezit rozsah zločinu perzekuce pouze na jeho nejzávažnější projevy, které si zasluhují být

²⁶³ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 176.

²⁶⁴ Římský statut Mezinárodního trestního soudu. op. cit. 21, čl. 7. odst. 1 písm. h).

²⁶⁵ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of persecution, odst. 1. – 4.

stíhány jako zločiny podle mezinárodního práva. Toto zúžení však mělo být dle mého názoru provedeno pečlivěji, aby vyloučilo výše zmíněné interpretační problémy. Znění odst. 4. znaků skutkové podstaty perzekuce bych si poté představoval např. takto: „Čin byl spáchán ve spojení s jakýmkoliv jiným zločinem uvedeným v článku 7 nebo ve spojení s jakýmkoliv zločinem uvedeným v článku 8.“

Perzekuce je zločinem spočívajícím v diskriminaci, pachateli tedy musí být prokázán zvláštní úmysl diskriminovat. V tomto ohledu je zločin perzekuce podobný zločinu genocidy. U obou zločinů je jejich obětí cílem z důvodu příslušnosti k určité skupině.²⁶⁶ Tak v případě situace v Dárfúru, dal Přípravný senát MTS zapravdu obžalobě, která uvedla, že súdánské ozbrojené síly a milice „Janjaweed“ zaútočily na určité lokace z přesvědčení, že valnou většinu jejich obyvatelstva tvoří příslušníci etnika „Fur.“ V tomto případě se tedy jednalo podle obžaloby o zločin perzekuce.²⁶⁷

Perzekuce může být spáchána jednáním i opomenutím. Příkladem se může jednat o různé psychické nebo fyzické újmy, či zásahy do osobní svobody člověka.²⁶⁸ Perzekuce může také zahrnovat porušování politických, sociálních a ekonomických práv, včetně útoků na osobní majetek.²⁶⁹ Pronásledování, ponižování a různé formy psychického nátlaku mohou být rovněž považovány za formy perzekuce.²⁷⁰

Nedobrovolné mizení osob

Nedobrovolné mizení osob lze považovat za nový typ zločinu proti lidskosti. Poprvé se objevil v Návrhu kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva z roku 1996.²⁷¹ V komentáři k Návrhu stálo, že ačkoliv je tento zločin relativně nový, z důvodu jeho závažnosti by měl být zařazen mezi zločiny proti lidskosti.²⁷² Koncept samotný vznikl v 80. letech k popsání praktik určitých autoritativních režimů, především těch jihoamerických.²⁷³

²⁶⁶ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 178.

²⁶⁷ *Prosecutor vs. Harun et al.*, Case No. ICC-02/05-01/07, Decision on the Prosecution Application under Article 58 (7) of the Statute, 27. 4. 2007, § 74.

²⁶⁸ *Prosecutor vs. Vasiljević*, Case No. IT-98-32-T, Trial Chamber Judgement, 29. 11. 2002, § 246.

²⁶⁹ *Prosecutor vs. Blaškić*, Case No. IT-95-14-T, Trial Chamber Judgement, 3. 3. 2000, § 227.

²⁷⁰ *Prosecutor vs. Kvočka et al.*, Case No. IT-98-30/1-A, Appeals Chamber Judgement, 28. 2. 2005, § 246.

²⁷¹ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 180.

²⁷² Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind with commentaries. *Yearbook of the International Law Commission*. 1996, vol. II, Part Two, s 50.

²⁷³ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 180.

Odst. 2. článku 7 popisuje nucené mizení osob jako *zatykáání, zadržování nebo únosy osob prováděné státem nebo politickou organizací či prováděné s podporou či tichým souhlasem státu nebo politické organizace následované odmítnutím potvrdit, že došlo ke zbavení osobní svobody, či odmítnutí podat informace o osudu nebo o místě pobytu těchto osob, s úmyslem dlouhodobě držet tyto osoby mimo dosah zaručené právní ochrany*. Úprava ve Znacích skutkových podstat je velmi detailní a komplexní. Zločin lze prakticky spáchat dvěma druhy jednání:

1. zatčením, zadržením nebo únosem jedné nebo více osob
2. odmítnutím podat informace o osobě či osobách, jež byly zadrženy nebo zatčeny, popřípadě odmítnutím podat informace o osobě či osobách, jež se staly obětí únosu

Pokud dojde ke spáchání zločinu jednáním uvedeným v bodě 1, musí být zároveň toto jednání objektivně doprovázeno jednáním v bodě 2. Tedy k tomu, aby pachatel naplnil skutkovou podstatu, musí někoho zatknout, zadržet či unést. To pak musí být doprovázeno úmyslným zastíráním informací. Pachatel ovšem nemusí jednat kumulativně, tedy např. zatknout osobu a pak odmítnout potvrdit zatčení příbuzným zatčeného. Postačí, když osobu pouze zatkne, odmítnout podat informace o zatčeném pak může někdo jiný. Individuálně trestně odpovědný za zločin proti lidskosti nedobrovolného mizení osob pak bude jak ten, kdo provedl zatčení, tak ten, kdo odmítl o tomto zatčeném podat informace. Oba si přitom musí být vědomi okolností, které jejich jednání činí trestným. Tedy pachatel, který někoho zadrží, si musí být vědom, že zadržení bude utajeno a o zadrženém nebudou podávány žádné informace. To samé platí i pro druhou alternativu. K tomu, aby dané jednání mohlo být posouzeno jako zločin proti lidskosti, musí být zatčení, zadržení nebo odmítnutí podat informace provedeno buď přímo státem nebo politickou organizací, nebo z jejich pověření, za jejich pomoci, či s jejich tichým souhlasem. Účelem zadržení, zatčení nebo únosu je přitom na dlouhou dobu zbavit oběť zaručené právní ochrany.²⁷⁴

V průběhu Římské konference se zločin nedobrovolného mizení osob jevil jako nejproblematictější ze všech zločinů proti lidskosti. Některé delegace zastávaly názor,

²⁷⁴ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of enforced disappearance of persons, odst. 1. – 6.

že by do jurisdikce Soudu neměl být vůbec zařazen. Nakonec ovšem k jeho zařazení došlo, a to především díky zástupcům státu Latinské Ameriky.²⁷⁵

Apartheid

Zločin apartheidu je definován v článku 7 odst. 2. jako *nelidské činy podobné povahy jako činy uvedené v odstavci 1, páchané v rámci institucionalizovaného režimu systematického útlaku a nadvlády jedné rasové skupiny nad jinou rasovou skupinou nebo skupinami a páchané s úmyslem zachovat tento režim*. Znaky skutkových podstat tedy vyžadují, aby pachatel spáchal takový nelidský čin proti jedné nebo více osobám. Nelidským činem se rozumí jakýkoliv čin uvedený v článku 7 odst. 1 nebo čin podobné povahy. Pachatel si přitom musí být vědom faktických okolností určujících povahu činu.²⁷⁶

Apartheid byl prvně uznán za zločin proti lidskosti v Úmluvě o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti z roku 1968.²⁷⁷ O pět let později byla přijata i specializovaná úmluva zabývající se přímo tímto zločinem.²⁷⁸

O zařazení zločinu apartheidu do Římského statutu se nejvíce přičinilo Mexiko, jehož delegáti navrhli začlenění tohoto skutku do kategorie zločinů proti lidskosti. Tento návrh v průběhu konference získal dostatečnou podporu a byl nakonec přijat.²⁷⁹

Jiné nelidské činy

Zbytková kategorie „jiných nelidských činů“ je součástí zločinů proti lidskosti již od dob Norimberského tribunálu. Přítomna byla jak v Zákoně č. 10 Kontrolní rady pro Německo, tak ve statutech obou ad hoc tribunálů. ICTY popsal „jiné nelidské činy“ jako reziduální kategorii, které ze své podstaty nemůže být úplně přesně vymezena. Taxativní výčet činů, které jsou chápány jako nelidské by znamenal možnost pachatelů vyhnout se trestu za činy, které by nebyly uvedeny ve výčtu, ale svoji povahou a závažností by byly srovnatelné s ostatními zločiny proti lidskosti.²⁸⁰

²⁷⁵ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 182.

²⁷⁶ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of apartheid, odst. 1. – 6.

²⁷⁷ *Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity* [online]. 1968, čl. 1 písm. b) [cit. 2014-05-20]. Dostupné z: <http://www.icrc.org>

²⁷⁸ *Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu* [online]. 1973, [cit. 2014-05-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz>

²⁷⁹ SCHABAS, William. op. cit. 140, s. 183.

²⁸⁰ *Prosecutor vs. Kupreškić et al.*, Case No. IT-95-16-T, Trial Chamber Judgement, 14. 1. 2000, §563.

V pojetí Římského statutu jsou za jiné nelidské činy považovány *činy podobné povahy spočívající v úmyslném způsobení velkých útrap nebo těžké újmy na zdraví či poruchy duševního nebo tělesného zdraví*.²⁸¹ Článek 7 odst. 2 žádnou dodatečnou definici neobsahuje. Znaky skutkových podstat požadují, aby tyto nelidské činy byly srovnatelně závažné s ostatními zločiny proti lidskosti. Pachatel si přitom musí být vědom faktických okolností, které tuto závažnost určují.²⁸² Při interpretaci ustanovení Znaků skutkových podstat, které se zabývají jinými nelidskými činy, vzal Přípravný senát do úvahy i článek 22 Římského statutu. Ten zakotvuje kruciální zásadu trestního práva „*nullum crimen sine lege*.“ Přípravný senát tak uvedl, že za jiné nelidské činy mají být považována závažná porušení mezinárodního obyčejového práva a závažná porušení základních lidských práv. Tato porušení přitom musí být svou povahou a závažností srovnatelná s ostatními zločiny proti lidskosti uvedenými v článku 7.²⁸³ Odkaz na obyčejové právo by tak měl zajistit neporušení výše uvedené zásady, alespoň teoreticky. Z dosavadního studia pramenů, především rozsudků ad hoc tribunálů, se mně osobně zdá, že mezinárodní obyčejové právo je v oblasti trestních věcí spíše nejasné. Dodržení zásady *nullum crimen sine lege* při kvalifikaci jednání jako jiného nelidského činu proto může být z mého pohledu problematické.

3.3 Subjekt

Podle Římského statutu má Soud jurisdikci vůči fyzickým osobám starším osmnácti let.²⁸⁴ Hlavním subjektem trestného činu, je jeho pachatel. Ten totiž vždy naplní všechny znaky skutkové podstaty daného zločinu.²⁸⁵ Římský statut pamatuje i na trestnou součinnost a zakotvuje tak individuální trestní odpovědnost i pro spolupachatele a účastníky na trestném činu.²⁸⁶ Upravena je též odpovědnost vojenských velitelů a jiných nadřízených. Ti jsou trestně odpovědní za činy svých podřízených za předpokladu, že nad nimi měli faktickou kontrolu, věděli nebo vzhledem k okolnostem mohli vědět, že jejich podřízení se chystají páchat trestnou

²⁸¹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu op. cit. 21, čl. 7 odst. 1 písm. k).

²⁸² *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of other inhumane acts, odst. 2. – 3.

²⁸³ *Prosecutor vs. Katanga et al.*, Case No. ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. 9. 2008, § 448.

²⁸⁴ Římský statut Mezinárodního trestního soudu. op. cit. 21, čl. 25 a 26.

²⁸⁵ GŘIVNA, Tomáš. op. cit. 149, s. 181.

²⁸⁶ Římský statut Mezinárodního trestního soudu. op. cit. 21, čl. 25.

činnost a neučinili přitom v rámci svých pravomocí veškerá potřebná opatření k tomu, aby tuto trestnou činnost zmařili nebo jí předešli.²⁸⁷ Statut zakotvuje též stejně jako statuty ad hoc tribunálů zákaz zohledňování veřejné funkce.²⁸⁸ Pachatelé zločinů proti lidskosti mohou být stejně jako v pojetí ad hoc tribunálů státní i nestátní aktéři.

3.4 Subjektivní stránka

Subjektivní stránka charakterizuje trestný čin z hlediska jeho vnitřní stránky, z pohledu psychiky pachatele. Jediným obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu je zavinění. Fakultativními znaky jsou především pohnutka, cíl a záměr trestného činu.²⁸⁹

Římský statut obecně upravuje subjektivní stránku ve svém článku 30. Pro vznik trestní odpovědnosti za zločiny spadající do jurisdikce Soudu je podmínkou úmyslné zavinění, a to jak v přímé tak nepřímé formě.²⁹⁰ Zvláštní důraz je u zločinů proti lidskosti kladen na vědomostní složku subjektivní stránky. V článku 7 Statutu je totiž explicitně vyjádřena podmínka, že pro vznik trestní odpovědnosti za zločin proti lidskosti je nutné, aby pachatel věděl o tom, že jeho zločin (např. vražda) je spáchán v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu. Pachatel si nemusí být vědom všech právních aspektů zločinů proti lidskosti, postačí jeho vědomí o faktických okolnostech, za nichž jednal.²⁹¹ Pokud tato vědomostní složka chybí, nemůže být pachatel shledán vinným ze zločinu proti lidskosti. Důležitost vědomí o existenci rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu, a o tom že jednotlivý čin daného pachatele je součástí takového útoku, je zřejmá i ze znění Znaků skutkových podstat. Ty u každého jednotlivého zločinu tento požadavek na vědomí pachatele připomínají.

Dalo by se tak uzavřít, že úprava subjektivní stránky zločinů proti lidskosti obsažená v Římském statutu je v souladu s judikaturou ad hoc tribunálů.

²⁸⁷ Ibid., čl. 28.

²⁸⁸ Ibid., čl. 27.

²⁸⁹ GŘIVNA, Tomáš. op. cit. 149, s. 219.

²⁹⁰ Římský statut Mezinárodního trestního soudu. op. cit. 21, čl. 30.

²⁹¹ CASSESE, Antonio, Paola GAETA a John R. JONES. *The Rome statute of the international criminal court : a commentary*. New York: Oxford University Press, 2002, s. 365. ISBN 0199258988.

4. Obžaloba proti Germainu Katangovi - přehled

Germain Katanga je prvním odsouzeným za zločin proti lidskosti v historii MTS. Přestože je rozsudek v jeho věci zatím nepravomocný, dovolím si poslední kapitolu práce věnovat přehledu právě tohoto případu. Důvodů je proto hned několik. Ostatní případy, v nichž jsou součástí obžaloby i zločiny proti lidskosti, se nacházejí v různých fázích řízení, přičemž mnohé se již dlouho dobu takřikajíc nepohnuly z místa. Příklad Germaina Katangy je navíc zajímavý také z hlediska rekvalifikace jeho jednání v rozsudku. Tento krok Soudního senátu totiž vyvolal velkou diskuzi ohledně toho, zda nebylo porušeno Katangovo právo na spravedlivý proces.

4.1 Faktické okolnosti případu

Germain Katanga, údajně známý jako „Simba“ nebo „lev“, se narodil 28. 4. 1978 ve městě Mambasa spadajícího pod okres Ituri v Demokratické republice Kongo. Na základě důkazů měl být Katanga ke konci roku 2002 velitelem milice známé jako FRPI (Force de Résistance Patriotique en Ituri). Jejimi členy byly především členové etnika „Ngiti“ a jejím cílem bylo bojovat s dalšími paravojenskými organizacemi, především s UPC (Union des Patriotes Congolais) složenou z příslušníků znepráteleného etnika „Hema.“²⁹²

24. 2. 2003 zaútočili bojovníci FRPI na vesnici Bogoro. Útok směřoval jak proti bojovníkům UPC, tak především proti civilnímu obyvatelstvu vesnice, které bylo z většiny tvořeno příslušníky etnika Hema. Bojovníci FRPI zaútočili na vesnici za svítání, přičemž se při útoku měli dopustit vraždění, znásilňování a drancování majetku civilistů. Za činy těchto bojovníků byly Germain Katanga spolu s Mathieu Ngudjolo Chuiem obviněni jako velitelé z několika válečných zločinů a zločinů proti lidskosti.²⁹³

²⁹² *Prosecutor vs. Katanga et al.*, Case No. ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. 9. 2008, §§ 5, 6, 13.

²⁹³ *Ibid.*, §§ 11-36.

4.2 Rozhodnutí soudu ve věci

Mathieu Ngudjolo Chui byl dne 18. 12. 2012 zproštěn obžaloby ve všech bodech. Obžalobě se podle soudců nepodařilo bez důvodných pochybností prokázat, že je Chui odpovědný za činy spáchané v průběhu útoku na vesnici Bogoro.²⁹⁴

Germain Katanga byl dne 7. 3. 2014 odsouzen za zločin proti lidskosti vraždy a další 4 válečné zločiny. Katanga byl původně obviněn ze spáchání daných zločinů prostřednictvím jiné osoby podle článku 25 odst. 3 písm. a). Soudní senát ovšem na základě důkazů jeho odpovědnost překvalifikoval na účastenství spočívající v pomoci podle článku 25 odst. 3 písm. d).²⁹⁵ Senát pak většinově rozhodl, že Germain Katanga výrazně přispěl ke spáchání zločinů ve vesnici Bogoro tím, že místním bojovníkům FRPI opatřil a distribuoval ve velkém množství zbraně a munici. Katanga přitom věděl, že bojovníci FRPI mají v úmyslu útočit především na civilisty.²⁹⁶ Na základě těchto zjištění shledal senát Katangu vinným ze zločinu proti lidskosti vraždy a válečných zločinů úmyslného zabití, útoku proti civilnímu obyvatelstvu, ničení majetku a plenění.²⁹⁷ Za výše zmíněné činy pak byl Katangovi vyměřen trest odnětí svobody v délce trvání 12 let.²⁹⁸ Jak obhajoba, tak obžaloba se proti rozsudku odvolali.

Jak bylo řečeno v úvodu, rekvalifikace Katangova činu ze spáchání zločinu prostřednictvím jiné osoby na účastenství formou pomoci vzbudilo rozruch. Soudkyně Van den Wyngaert ve svém disentu uvedla, že právo Germaina Katangy na spravedlivý proces bylo tímto porušeno, podle ní při rekvalifikaci senát zašel až moc daleko a Katanga tak čelil úplně novým obviněním, proti kterým se díky načasování změny v kvalifikaci nemohl účinně a spravedlivě hájit.²⁹⁹

Osobně souhlasím se soudkyní Van den Wyngaert. Soudní senát sice poskytl obhajobě Katangy dodatečný čas na nová šetření a opatření nových důkazů. Vyšetřování ovšem nebylo z důvodu nepříznivé bezpečnostní situace ve východní části

²⁹⁴ *Prosecutor vs. Chui*, Case No. ICC-01/04-02/12, Judgement pursuant to article 74 of the Statute, 18. 12. 2012.

²⁹⁵ *Prosecutor vs. Katanga*, Case No. ICC-01/04-01/07, Summary of Trial Chamber's Judgement, 7. 3. 2014, §§ 61-72.

²⁹⁶ *Ibid.*, §§ 82-85.

²⁹⁷ *Ibid.*, § 86-88.

²⁹⁸ Germain Katanga sentenced to 12 years' imprisonment. In: *International Criminal Court* [online]. 23. 5. 2014 [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: <http://www.icc-cpi.int/>

²⁹⁹ EASTERDAY, Jennifer. Dissenting Judge Says Katanga's Fair Trial Rights Not Protected. In: *INTERNATIONAL JUSTICE MONITOR A project of the Open Society Justice Initiative* [online]. 28. 5. 2013 [cit. 2014-05-26]. Dostupné z: <http://www.ijmonitor.org/>

Demokratické republiky Kongo dost dobře možné. Přičemž některé důkazy ve formě svědeckých výpovědí, které byly týmem obhajoby získány, nemají z důvodu odtržení od samotného procesu (výpovědi byly získávány přímo v Kongu) valnou vypovídající hodnotu.³⁰⁰ Z těchto důvodů si myslím, že právo Germaina Katangy na účinnou obhajobu bylo porušeno a odvolací senát by tak měl předchozí rozhodnutí soudního senátu zrušit.

³⁰⁰ EASTERDAY, Jennifer. Katanga Defense Notes Challenges in New Investigations. In: *INTERNATIONAL JUSTICE MONITOR A project of the Open Society Justice Initiative* [online]. 7. 8. 2013 [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: <http://www.ijmonitor.org/>

Závěr

Nesporným se zdá fakt, že zločiny proti lidskosti byly, jsou a budou páčány i nadále. Dokud budou existovat spory mezi lidmi, násilí vždy zůstane možností, jak se je pokusit vyřešit. Vystává tedy otázka, zdali má vůbec cenu pokoušet se o postih takových zločinů na mezinárodní úrovni? Nejde jen o to, že stíhání zločinců, kteří se takových zločinů dopustili je zdlouhavé a nákladné, otázky procesní ostatně nebyly těžištěm této práce. Hlavním problémem, na který sem se ve své práci zaměřil, bylo totiž hmotněprávní zakotvení těchto zločinů. To by mělo být totiž vzhledem k zásadě legality co nejpreciznější. Bohužel po prozkoumání pramenů nemohu říci, že tomu tak v době před založením Mezinárodního trestního soudu bylo. Cílem práce tak bylo zjistit, zdali existence Mezinárodního trestního soudu znamená z hlediska vymezení těchto zločinů pokrok, či nikoliv.

V průběhu zpracovávání jsem postupně analyzoval relevantní dokumenty, jejichž účelem bylo poskytnout právní rámec pro postih těchto zločinů a zjistil jsem, že kategorii zločinů proti lidskosti provázeli mnohé problémy již od vzniku tohoto konceptu. Jedním z palčivých problémů byla v práci několikrát zmiňovaná klauzule “war nexus.“ Její existence znamenala velice restriktivní přístup ke stíhání zločinců, jež se oněch ukrutností dopustili. Za hlavní důvod požadavku souvislosti zločinů s ozbrojeným konfliktem byla uváděna obava, že by mezinárodněprávní postih zločinů páchaných státem na svých vlastních obyvatelích mohl znamenat porušení principu suverenity státu. Tento princip však postupem času začal erodovat a zájem na co nejširším možném postihu zločinců na mezinárodní úrovni převážil. Mezinárodní trestní soud v tomto trendu pokračuje, takže v tomto bodě považuji jeho přístup za přínosný.

ICTR měl jurisdikci pouze nad zločiny proti lidskosti, které byly spáchány na základě národnostních, politických, etnických, rasových nebo náboženských důvodů. Tento požadavek diskriminačního úmyslu sice dle samotného tribunálu nereflektoval mezinárodní obyčejové právo, ale byl pouze omezením jurisdikce jen na určitý okruh zločinů proti lidskosti. Tak či tak, diskriminační důvody ve Statutu ICTR byly opět prvkem, který výrazně omezoval postih zločinů v praxi. Římský statut požaduje zvláštní diskriminační úmysl pouze u zločinu perzekuce, kde tento požadavek shledávám odůvodněným.

Zakládací dokumenty všech předchozích tribunálů obsahovaly vždy pouze strohý výčet jednotlivých zločinů proti lidskosti. Výklad skutkových podstat tak byl prakticky ponechán na soudcích. Ti byli limitováni pouze tzv. obyčejovým právem, což mnohdy vedlo k protichůdným přístupům v právní kvalifikaci jednotlivých případů. Tato velká tvůrčí svoboda soudců přinesla, dle mého názoru, namísto spravedlnosti spíše právní nejistotu a chaos. Tvůrci Římského statutu, zdá se, byli stejného názoru, a proto do něj inkorporovali výkladové ustanovení v podobě odst. 2 článku 7. Ještě důležitějším je z hlediska výkladu zločinů dokument Znaký skutkových podstat. Právě jeho obsah považují za největší přínos Mezinárodního trestního soudu v oblasti hmotněprávního zakotvení zločinů proti lidskosti. Skutkové podstaty jednotlivých zločinů jsou až na několik výjimek zpracovány jasně a srozumitelně a tím přispívají k naplnění zásady legality trestní represe. Přepřacování by si zasloužila skutková podstata zločinu perzekuce, která je vnitřně rozporná a matoucí.

Zločiny proti lidskosti jsou v praxi MTS nejen přesněji definované, došlo i k navýšení jejich počtu na celkových 16. Pro srovnání, ad hoc tribunály rozlišovaly 8 zločinů proti lidskosti, stejně tak Zákon č. 10 Spojenecké kontrolní rady pro Německo. Norimberský tribunál pouhých 5. Pravdou je, že výčet zločinů byl vždy díky existenci zbytkové klauzule jiných nelidských činů prakticky neuzavřený. Z tohoto pohledu se tedy může jevit zkoumání počtu zločinů jako zbytečné. Opak je však pravdou. Z hlediska právní jistoty je určitě lepší, když je určité jednání výslovně kriminalizováno. Tímto krokem se totiž zamezí spekulacím ohledně možnosti jeho zařazení pod nějakou zbytkovou klauzuli nejasného obsahu.

Největšího rozšíření se dočkala skupina tzv. sexuálních zločinů. V jurisdikci Soudu tak není pouze znásilnění, klasický zástupce této skupiny, ale i dalších 5 zločinů sexuální povahy. Vzhledem k tomu, že sexuální násilí se při útocích na civilní obyvatelstvo objevuje velmi často, lze důraz, jaký na tento typ kriminality klade Římský statut, jen kvitovat.

Ve světle výše zmíněných faktů si trůufám vyvodit závěr, že pro koncept zločinů proti lidskosti je založení Mezinárodního trestního soudu a jeho dosavadní praxe přínosem. Římský statut a Znaký skutkových podstat přinesly nejen rozšíření, ale hlavně tolik potřebně projasnění a zpřesnění definice zločinů, kterou tak lze dle mého názoru považovat za vůbec nejdokonalejší v dosavadní historii. Procesní otázky

jsou věc druhá. Jak jsme viděli u případu Germaina Katangy, procesní realizace hmotného práva je u zločinů proti lidskosti také otázkou velice složitou. Úvahy nad těmito tématy by však šly již nad rámec této práce.

Seznam použitých zkratk

ICTY – Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

ICTR – Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu

MTS – Mezinárodní trestní soud

Seznam použité literatury a pramenů

Kněžní literatura

- BASSIOUNI, M. Cherif. *Crimes against humanity: historical evolution and contemporary application*. New York: Cambridge University Press, 2011, ISBN 9781107001152.
- BASSIOUNI, M. Cherif. *Crimes against humanity in international criminal law*. 2nd rev. ed. Boston: Kluwer Law International, c1999, ISBN 9041112227.
- BASSIOUNI, M. Cherif. *International criminal law*. 3rd ed. Leiden, The Netherlands: M. Nijhoff Publishers, c2008, ISBN 97890041653043.
- CASSESE, Antonio. *International criminal law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2008, ISBN 9780199203109.
- CASSESE, Antonio, Paola GAETA a John R. JONES. *The Rome statute of the international criminal court : a commentary*. New York: Oxford University Press, 2002, ISBN 0199258988.
- EINARSEN, Terje. *The concept of universal crimes in international law* [online]. Oslo, 2012 [cit. 2014-03-03]. ISBN 978-829-3081-333. Dostupné z: <http://www.ficlh.org>
- GERAS, Norman. *Crimes against humanity: birth of a concept* [online]. New York: Distributed exclusively in the USA by Palgrave, 2011, [cit. 2014-03-06]. ISBN 9781847794611. Dostupné z: Databáze Proquest
- GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, ISBN 9788073575090.
- HERIK, By L.J. van den. *The contribution of the Rwanda Tribunal to the development of international law* [online]. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2005, [cit. 2014-04-04]. ISBN 9789047408130.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, Student (Leges). ISBN 9788087576649.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 3406401775.

- MACEDO, Stephen a ROBINSON, Mary. *The Princeton principles on universal jurisdiction* [online]. Princeton, N.J: Program in Law and Public Affairs, Princeton University, 2001 [cit. 2014-03-02]. ISBN 0971185905. Dostupné z: http://lapa.princeton.edu/hosteddocs/unive_jur.pdf
- MORRIS, Virginia a Michael P SCHARF. *An insider's guide to the international criminal tribunal for the former Yugoslavia: a documentary history and analysis*. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Transnational Publishers, 1995, ISBN 0941320928.
- RATNER, S. R., ABRAMS, J. *Accountability for Human Rights Atrocities in International Criminal Law: Beyond the Nuremberg Legacy*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2001, ISBN 0-19-924833-8.
- SCHABAS, William. *The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute*. New York: Oxford University Press, 2010, ISBN 9780199560738.
- ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. V Praze: Karolinum, 2002, ISBN 8024603055.
- ŠTURMA, Pavel. Historie a charakter mezinárodního trestního soudu. In: *Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu: sborník příspěvků ze semináře pořádaného Českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, ISBN 8071799114.
- VÁLEK, Petr. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074001512.
- WERLE, Gerhard. *Principles of international criminal law*. The Hague: T. M. C. Asser Press, 2005, ISBN 9789067041966.

Časopisecká literatura

- ARSANJANI, Mahnoush H. Developments in International Criminal Law: The Rome Statute of the International Criminal Court. *The American Journal of International Law* [online]. 1999, vol. 93, no. 1, [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: databáze Heinonline.
- BASSIOUNI, M. Cherif. Former Yugoslavia: Investigating Violations of International Humanitarian Law and Establishing an International Criminal

Tribunal. *Fordham international law journal* [online]. 1994, vol. 18, no. 4, [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: databáze Heinonline

- BASSIOUNI, M. Cherif. The United Nations Commission of Experts Established Pursuant to Security Council Resolution 780 (1992). *American Journal of International Law* [online]. 1994, vol. 88, no. 4, [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: databáze Heinonline
- CASSESE, Antonio. The Martens Clause: half a loaf or simply pie in the sky?. *European journal of international law* [online]. 2000, vol. 11, issue 1, s. 187-216 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://ejil.oxfordjournals.org>
- DEGUZMAN, Margaret McAuliffe. The Road from Rome: The Developing Law of Crimes Against Humanity. *Human Rights Quarterly* [online]. 2000, vol. 22, issue 2, [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: databáze Heinonline.
- JØRGENSEN, Nina H. B. The Responsibility of States for International Crimes. *The modern law review* [online]. 2001, vol. 64, issue 4, [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: databáze JSTOR
- LIPPMAN, Matthew. Crimes against Humanity. *Boston College Third World Law Journal* [online]. 1997, vol. 17, no. 2, [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: databáze Heinonline
- O'BRIEN, James C. The International Tribunal for Violations of International Humanitarian Law in the Former Yugoslavia. *The American Journal of International Law* [online]. 1993, vol. 87, issue 4, [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: databáze JSTOR
- SHRAGA, Daphna a Ralph ZACKLIN. The International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia. *European Journal of International Law* [online]. 1994, vol. 5, no. 3, [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: databáze Heinonline
- SCHAACK, Beth van. The Definition of Crimes against Humanity: Resolving the Incoherence. *Columbia Journal of Transnational Law* [online]. 1999, vol. 37, issue 3, [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: databáze Heinonline
- ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo ve světle kosovské krize. *Lidská práva - časopis ČHV*. 1999, roč. 1, č. 2.
- TOTANI, Yuma. The Case Against The Accused. *Beyond Victor's Justice? The Tokyo War Crimes Trial Revisited* [online]. Brill Academic Publishers, 2010,

[cit. 2014-03-18]. DOI: 10.1163/ej.9789004203037.i-404.66. Dostupné z: <http://www.icc-cpi.int>

- VAHAKN, Dadrian N. Genocide as a problem of national and international law: The World War I Armenian case and its contemporary legal ramifications. *The Yale journal of international law* [online]. 1989, vol. 14, [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: databáze Heinonline
- WHITMAN, Marjorie M. Jus Cogens in International Law, with a Projected List. *Georgia journal of international and comparative law* [online]. 1977, vol. 7, [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: databáze Heinonline
- YANG, L. On the Principle of Complementarity in the Rome Statute of the International Criminal Court. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2005, vol. 4, issue 1, [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://chinesejil.oxfordjournals.org>

Právní dokumenty

- *Control Council Law No. 10* [online] [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>
- *Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity* [online]. 1968, [cit. 2014-05-20]. Dostupné z: <http://www.icrc.org>
- Declaration of Amnesty. *The American Journal of International Law* [online]. 1924, vol. 18, issue 2, [cit. 2014-03-11]. DOI: 10.2307/2212849. Dostupné z: Databáze JSTOR
- Document A/1316: Report of the International Law Commission covering its second session. *Yearbook of the International Law Commission vol II*. [online]. 1950, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://legal.un.org/ilc/>
- *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I)* [online]. 1949, [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.cervenkykriz.eu>
- *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II)* [online]. 1949, [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.cervenkykriz.eu>

- Draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind, *Yearbook of the International Law Commission*. 1954, vol. II.
- Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind with commentaries. *Yearbook of the International Law Commission*. 1996, vol. II, Part Two.
- *Elements of Crimes*. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.icc-cpi.int/>
- *Final Report of the Commission of Experts Established Pursuant to Security Council Resolution 780* [online]. 1994, [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: www.icty.org
- *Final Report of the Special Rapporteur on systematic rape, sexual slavery and slavery-like practices during armed conflict* [online]. 1998, UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1998/13, [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.refworld.org>
- *Haague Convention respecting the Laws and Customs of War on Land* [online]. 1907, [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>
- *Charter of the International Military Tribunal in Nuremberg* [online]. 1945, [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>
- Charter of the International Military Tribunal for the Far East, Tokyo, 19 January 1946. *International Law Studies Series*. US Naval War College [online]. 1946 - 1947, vol. 45, [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: databáze Heinonline
- *Charter of The United Nations* [online]. 1945, [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.un.org>
- *Indictment from the International Military Tribunal in Nuremberg* [online]. 1945, [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>
- *Indictment from the International Military Tribunal for the Far East* [online]. 1946, [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <https://www.trumanlibrary.org>
- *Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu* [online]. 1973, [cit. 2014-05-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz>
- Proclamations by the Supreme Commander for the Allied Powers, Tokyo, 19 January 1946. *International Law Studies Series*. US Naval War College [online]. 1946 - 1947, vol. 45, [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: databáze Heinonline
- *Report of the Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court* [online]. 1998, UN Doc. A/CONF.183/2/Add.1, [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://legal.un.org/icc/docs.htm>

- *Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 2 of Security Council Resolution 808* [online]. 1993, [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: www.icty.org
- *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č 827/II* [online]. 1993, [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/index.shtml>
- *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č 955* [online]. 1994, [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/index.shtml>
- *Rezoluce Valného shromáždění OSN č 177/II* [online]. 1947, [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/resga.htm>
- Římský statut Mezinárodního trestního soudu. In: *Sbírka mezinárodních smluv*. 2009, roč. 2009, č. 84, Částka 33.
- Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (dále jen „Statut ICTY“). In: VÁLEK, Petr. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009.
- *Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda* [online]. 1994, [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.unictr.org>
- *Úmluva o zabránění trestání zločinu genocidia*, [online]. 1948, [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.osn.cz>
- *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* [online]. 1984, [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: <http://www.osn.cz>
- *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války* [online]. 1949, čl. 51 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.cervenkyriz.eu>

Judikatura

- *Judgement of the International Military Tribunal in Nuremberg* [online]. 1946, [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu>
- *Prosecutor vs. Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-A, Appeal Judgement, 1. 6. 2001.
- *Prosecutor vs. Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-T, Trial Chamber Judgement, 2. 9. 1998.
- *Prosecutor vs. Bagilishema*, Case No. ICTR-95-1A-T, Trial Chamber Judgement, 7. 6. 2001.

- *Prosecutor vs. Bashir*. Case No. ICC-02/05-01/09, Decision on the Prosecution's Application for a Warrant against Omar Hassan Ahmad Al Bashir, 4. 3. 2009.
- *Prosecutor vs. Bemba*, Case No. ICC-01/05-01/08, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. 6. 2009.
- *Prosecutor vs. Blaškić*, Case No. IT-95-14-T, Trial Chamber Judgement, 3. 3. 2000.
- *Prosecutor vs. Brima et al.*, Case No. SCSL-04-16-T, Trial Chamber Judgement, 20. 6. 2007.
- *Prosecutor vs. Delalić et al.*, Case No. IT-96-21-T, Trial Chamber Judgement, 16. 11. 1998.
- *Prosecutor vs. Furundžija*, Case No. IT-95-17/1-T, Trial Chamber Judgement, 10. 12. 1998.
- *Prosecutor vs. Harun et al.*, Case No. ICC-02/05-01/07, Decision on the Prosecution Application under Article 58 (7) of the Statute, 27. 4. 2007.
- *Prosecutor vs. Chui*, Case No. ICC-01/04-02/12, Judgement pursuant to article 74 of the Statute, 18. 12. 2012.
- *Prosecutor vs. Kajelijeli*, Case No. ICTR-98-44A-T, Judgement and Sentence, 1. 12. 2003.
- *Prosecutor vs. Katanga et al.*, Case No. ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. 9. 2008.
- *Prosecutor vs. Katanga*, Case No. ICC-01/04-01/07, Summary of Trial Chamber's Judgement, 7. 3. 2014.
- *Prosecutor vs. Kordić et al.*, Case No. IT-95-14/2-T, Trial Chamber Judgement, 26. 2. 2001.
- *Prosecutor vs. Krnojelac*, Case No. IT-97-25-A, Appeals Chamber Judgement, 17. 9. 2003.
- *Prosecutor vs. Kunarac et al.*, Case No. IT-96-23 & IT-96-23/1-A, Appeal Chamber Judgement, 12. 6. 2002.
- *Prosecutor vs. Kunarac et al.*, Case No. IT-96-23 & 23/1 T, Trial Chamber Judgement, 22. 2. 2001.
- *Prosecutor vs. Kupreškić et al.*, Case No. IT-95-16-T, Trial Chamber Judgement, 14. 1. 2000.

- *Prosecutor vs. Kvočka et al.*, Case No. IT-98-30/1 T, Trial Chamber Judgement, 2. 11. 2001.
- *Prosecutor vs. Mskic*, Case No. IT -95-13-R61, Review of Indictment Pursuant to Rule 61 of the Rules of Procedure and Evidence, 3. 4. 1996.
- *Prosecutor vs. Ntakirutimana et al.*, Case No. ICTR-96-10-A & ICTR-96-17-A, Appeal Judgement, 13. 12. 2004.
- *Prosecutor vs. Rutaganda*, Case No. ICTR-96-3-T, Judgement and Sentence, 6. 12. 1999.
- *Prosecutor vs. Šešelj*, Case No. IT-03-67, Decision on Motion for Reconsideration of the „Decision on the Interlocutory Appeal Concerning Jurisdiction“ Dated 31 August 2004, 15. 6. 2006.
- *Prosecutor vs. Tadić*, Case No IT-94-1-A, Appeals Chamber Judgement, 15. 7. 1999.
- *Prosecutor vs. Tadić*, Case No IT-94-1-AR 72, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2. 10. 1995.
- *Prosecutor vs. Tadić*, Case No. IT-94-1-T, Opinion and Judgement, 7. 5. 1997.
- *Prosecutor vs. Vasiljević*, Case No. IT-98-32-T, Trial Chamber Judgement, 29. 11. 2002.
- United States vs. Altstoetter, et al. *Trials of war criminals before Nurenberg Military Tribunal Vol. 3* [online]. 1946-1949, [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>
- United States vs. Brandt et al. *Trials of war criminals before Nurenberg Military Tribunal Vol. 1* [online]. 1946-1949, [cit. 2014-05-17]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>
- United States vs. Flick, et al. *Trials of war criminals before Nurenberg Military Tribunal Vol. 6* [online]. 1946-1949, [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>
- United States vs. Ohlendorf, et al. *Trials of war criminals before Nurenberg Military Tribunal Vol. 4* [online]. 1946-1949, [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>
- United States vs. von Weizsäcker, et al. *Trials of war criminals before Nurenberg Military Tribunal Vol. 13* [online]. 1946-1949, [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.loc.gov>

Příspěvky na webových stránkách

- Germain Katanga sentenced to 12 years' imprisonment. In: *International Criminal Court* [online]. 23. 5. 2014 [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: <http://www.icc-cpi.int/>
- EASTERDAY, Jennifer. Dissenting Judge Says Katanga's Fair Trial Rights Not Protected. In: *INTERNATIONAL JUSTICE MONITOR A project of the Open Society Justice Initiative* [online]. 28. 5. 2013 [cit. 2014-05-26]. Dostupné z: <http://www.ijmonitor.org/>
- EASTERDAY, Jennifer. Katanga Defense Notes Challenges in New Investigations. In: *INTERNATIONAL JUSTICE MONITOR A project of the Open Society Justice Initiative* [online]. 7. 8. 2013 [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: <http://www.ijmonitor.org/>
- Ituri: "Covered in Blood"- Ethnically Targeted Violence In Notheastern DR Congo. In: *Human Rights Watch* [online]. 2003 vol. 15, No. 11 (A), [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://www.hrw.org>
- JUKL, Marek. Náš seriál - Mezinárodní humanitární právo. In: *Oficiální stránky Českého červeného kříže* [online]. [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: http://www.cervenkyriz.eu/cz/mhp_vyroci/100Haag.pdf
- *Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nürnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal* [online]. 1950, [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.icrc.org>

Ostatní zdroje

- *Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky*. Praha: Český červený kříž, c2009, s. 11. ISBN 978-80-87036-37-2.

Resumé

Zločiny proti lidskosti tvoří spolu s válečnými zločiny, zločinem agrese a zločinem genocidia skupinu tzv. zločinů podle mezinárodního práva. Pro tyto zločiny je charakteristické, že z důvodu jejich závažnosti a nebezpečnosti je jejich postih věcí celého mezinárodního společenství. Tento postih byl již několikrát na mezinárodní úrovni realizován, jako příklad mohou sloužit stále ještě fungující tribunály pro bývalou Jugoslávii a Rwandu.

Tato diplomová práce se zabývá zločiny proti lidskosti v praxi Mezinárodního trestního soudu. Ten má na rozdíl od předchozích mezinárodních trestních tribunálů charakter stále soudní instituce. Hlavním předmětem výzkumu je hmotněprávní charakteristika těchto zločinů, tedy jejich skutková podstata. Cílem práce je zjistit, zdali Mezinárodní trestní soud přinesl pokrok z hlediska hmotněprávního zakotvení zločinů proti lidskosti.

Práce je rozdělena do 4 kapitol. První kapitola je věnována pozici zločinů proti lidskosti v systému mezinárodního práva. Jejím cílem je pro účely práce vymezit základní pojmy a určit pozici zločinů proti lidskosti v systému mezinárodního práva.

Druhá kapitola se zabývá historií a je rozčleněna do tří podkapitol. První podkapitola je věnována vzniku konceptu, který je datován ke konci 1. světové války. Tématem druhé podkapitoly je stíhání zločinů proti lidskosti spáchaných za 2. světové války. Třetí podkapitola mapuje vývoj konceptu zločinů v druhé polovině 20. století. Důraz je v ní kladen na činnost tzv. ad hoc trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu.

Těžištěm práce je třetí kapitola. Ta se věnuje zkoumání skutkové podstaty zločinů proti lidskosti v pojetí Mezinárodního trestního soudu. Skutková podstata je zde podrobena analýze z trestněprávního pohledu. V 4 podkapitolách je tak pojednáno o objektu, objektivní stránce, subjektu a subjektivní stránce těchto zločinů.

Poslední kapitola obsahuje krátkou studii případu Germaina Katangy, prvního odsouzeného za zločin proti lidskosti před Mezinárodním trestním soudem. Ve dvou podkapitolách jsou obsaženy informace o faktických okolnostech případu a o rozhodnutí soudu ve věci.

V závěru práce je provedeno shrnutí zjištěných poznatků a zodpovězena výzkumná otázka.

Summary

Crimes against humanity, together with war crimes, crime of aggression and Genocide, create a group of so called crimes under the international law. For these crimes it is characteristic that they are so grave and so dangerous that their punishment is a matter of the whole international community. Such punishment for these crimes has already been carried out several times on international level. As an example we can use the tribunals for former Yugoslavia and Rwanda, which are still operating.

This thesis deals with crimes against humanity in practice of International Criminal Court. This court, unlike the previous international criminal tribunals, is a permanent judicial institution. The main focus of the research is a substantive law characteristic of crimes against humanity i.e., physical and mental elements of these crimes. The aim of the thesis is to find out whether the International Criminal Court brought some progress to substantive law definition of aforementioned crimes.

The thesis is divided into four chapters. The first chapter deals with the position of crimes against humanity in the system of the international law. The aim of this chapter is to define the basic terms of the subject and to determine the position of crimes against humanity in the system of the international law.

The second chapter deals with the history of the crimes and is divided into three subchapters. The first subchapter is dedicated to the origin of the concept of crimes against humanity, which dates to the end of World War I. The second subchapter deals with prosecution of crimes perpetrated during World War II. The third subchapter observes the evolution of the concept in the second half of the 20th century, emphasizing on the work of so called ad hoc tribunals for former Yugoslavia and Rwanda.

The thesis centres on its third chapter, that focuses on physical and mental elements of the crimes against humanity in the practice of the International Criminal Court. The elements of the crimes are analyzed in criminal law manner. Then each of the elements of the crimes is discussed in four subchapters.

The final chapter contains short study of the case of Germain Katanga, the first person convicted of a crime against humanity before the International Criminal Court.

In two subchapters, informations about factual circumstances of the case and about the decision of the court are provided.

In conclusion, the thesis carries a summary of the obtained facts and findings and answers the research question with research statement.

Název diplomové práce:

„Zločiny proti lidskosti v praxi
Mezinárodního trestního soudu“

Title:

„Crimes against humanity in practice
of International criminal court“

Klíčová slova:

zločiny proti lidskosti, skutková podstata,
Mezinárodní trestní soud

Key words:

Crimes against humanity, elements
of crimes, International criminal court